

Reactienota zienswijzen OBP

Zaaknummer : 1000976

Zaaknaam: Windpark A59

gemeente **Oosterhout**

**REACTIENOTA ZIENSWIJZEN ONTWERP-
OMGEVINGSVERGUNNING EN VVGB “WINDPARK
ENERGIEPARK A59”**

Gemeente Oosterhout
Afdeling Stadsontwikkeling
8 december 2022

Inhoud

1. Aanleiding.....	3
2. Procedure en vooroverleg	4
2.1 Omgevingsdialoog.....	4
2.2 Inspraak.....	4
2.3 Vooroverleg.....	5
2.4 Vaststellingsprocedure.....	6
2.5 Vervolgprocedure	7
3. Reacties op ingekomen zienswijzen	8
3.1. Inleiding.....	8
3.2. Lijst indieners zienswijzen	8
3.2. Behandeling per thema.....	9
3.2.1 Procedure en participatie	9
3.2.2 Algemeen beleid duurzame energie.....	13
3.2.3 Locatiekeuze Windpark A59.....	16
3.2.4 Uitspraak Raad van State m.b.t. Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding (Nevele arrest)	19
3.2.6 Geluid en gezondheid	28
3.2.7 Visuele hinder	30
3.2.8 Ruimtelijke kwaliteit	33
3.2.9 Natuur (flora en fauna).....	35
3.2.10 Overig	38
3.3. Samenvatting zienswijzen en gemeentelijk standpunt.....	41
4. Aanpassingen naar aanleiding van ingediende zienswijzen en ambtshalve aanpassingen.....	42

Bijlagen

1. Second opinion (laagfrequent) geluid TNO
2. Lijst indieners zienswijzen (**vertrouwelijk**)
3. Tabel individuele beantwoording van de ingekomen zienswijzen

1. Aanleiding

Op 15 december 2020 heeft Eneco een aanvraag omgevingsvergunning ingediend voor een bouwplan bestaande uit de realisatie van twee windmolens in de Oranjepolder. De locatie is gelegen tussen de A59 in het noorden, het Kromgat in het oosten, de Domeinweg en de rioolwaterzuivering Dongemond in het zuiden en de Statendamweg in het westen. Het initiatief is ook bekend als Windpark A59. Samen met een beoogd zonnepark A59 in hetzelfde gebied vormt dit het Energiepark A59. Deze reactienotitie zienswijzen ziet enkel op de vergunningaanvraag voor het Windpark A59 en de zienswijzen die daarover zijn ingediend. Het beoogde zonnepark is een separaat initiatief met een eigen vergunningprocedure (herroepelijke vergunning verleend september 2022). Beide ontwikkelingen moeten los van elkaar worden beoordeeld. Daar waar samenhang bestaat wordt dit toegelicht.

Het realiseren van dit bouwplan past niet binnen het huidige bestemmingsplan “Buitengebied 2013 (incl. Lint Oosteind)”. Om het bouwplan mogelijk te maken is het nodig dat van het bestemmingsplan wordt afgeweken. Voor het project is daarom naast een omgevingsvergunning voor de activiteit ‘bouwen’ ook gevraagd om voor maximaal 25 jaar af te wijken van het bestemmingsplan (artikel 2.12, eerst lid, onder a, sub 3 van de Wabo).

Na de termijn van 25 jaar wordt het park weer afgebroken en krijgen de gronden die voor het bouwplan gebruikt worden hun oorspronkelijke gebruik terug. Deze termijn is ingegeven vanuit het beleid van de provincie voor windparken in landelijk gebied.

2. Procedure en vooroverleg

Voor het bouwplan is al een uitgebreide procedure doorlopen, waarbij op verschillende momenten de omgeving is geraadpleegd. In dit hoofdstuk wordt hierop ingegaan.

2.1 Omgevingsdialoog

Op 16 december 2019 heeft het college aan de initiatiefnemer Eneco laten weten dat zij konden starten met de omgevingsdialoog. De omgevingsdialoog bestond uit gesprekken met een veelheid aan betrokken partijen en stakeholders.

Ook heeft op 2 april 2020 als onderdeel van de omgevingsdialoog het virtuele energiecafé plaatsgevonden. In september 2020 heeft een informatiedag plaatsgevonden op locatie in de Oranjepolder waarbij omwonenden en belangstellenden in gesprek konden met Eneco over de plannen.

Bij de onderbouwing van de vergunningaanvraag is een volledig verslag van de omgevingsdialoog gevoegd. De uitkomsten van de omgevingsdialoog zijn waar mogelijk en nodig door Eneco verwerkt in de vergunningaanvraag en de ruimtelijke onderbouwing.

2.2 Inspraak

Het initiatief voor het Windpark A59 heeft, conform de Algemene Inspraakverordening Oosterhout 2006, van 27 februari 2020 tot en met 22 april 2020 ter inzage gelegen. De inspraak heeft als doel om ter voorbereiding op de besluitvorming over het initiële principeverzoek de mening van de inwoners over het voorgenomen project op te halen. Het college neemt de opbrengst van deze inspraakprocedure mee in de uiteindelijke besluitvorming over het al dan niet medewerking verlenen aan de vergunningaanvraag van de initiatiefnemer.

Voor het principeverzoek "Windpark Energiepark A59" zijn gedurende de inspraaktermijn 495 schriftelijke inspraakreacties ingediend. Tevens vond op 2 april 2020, gelijktijdig met de start van de omgevingsdialoog, een informatieavond (virtueel energiecafé) plaats, waarbij ruim 80 belangstellenden (digitaal) aanwezig waren. Het verslag hiervan en de antwoorden op de gestelde vragen, is met eenieder gedeeld op de website www.energieparka59.nl. Ook heeft een fysieke veldexcursie plaatsgevonden op 27 juni 2020. Tijdens deze dag op locatie in de Oranjepolder konden belangstellenden in gesprek met de wethouder en ambtenaren van de gemeente over het energiepark A59.

Zo heeft het college zich voorafgaand aan besluitvorming over het Windpark A59 laten informeren over zorgen of bezwaren waarmee rekening gehouden kan worden in de afweging van het al dan niet in (vergunning)procedure laten brengen van de beide initiatieven. Naar aanleiding van de inspraakprocedure is een verslag opgesteld. Het verslag is toegestuurd aan de gemeenteraad en gepubliceerd op de website www.energieparka59.nl.

Uit de inspraakreacties bleek dat er in de omgeving veel zorgen waren over o.a. geluid, gezondheid en de veiligheid van de geplande windmolens. Vooral de 3e windmolen die het dichtst bij de wijk Dommelbergen was ingetekend (op circa 850 meter afstand) werd daarbij als onacceptabel aangemerkt. Het college heeft zich deze zorgen en bezwaren aangetrokken. Daarom is aan initiatiefnemer Eneco het verzoek gedaan het projectvoorstel aan te passen van 3 naar 2 windmolens. De windmolen die het dichtst bij de wijk Dommelbergen kwam hiermee te vervallen.

Eneco heeft hiermee ingestemd. De uiteindelijk aangevraagde omgevingsvergunning ziet daarom op 2 windmolens parallel aan de A59. Daarbij heeft Eneco wel direct aangegeven dat de businesscase van het project flink verslechterde door de aanpassing. De financiële ruimte in het project voor de vormgeving van (financiële) participatie door de omgeving werd daarmee sterk beperkt. Het college heeft op 8 september 2020 Eneco laten weten op basis van welke uitgangspunten het project kon plaatsvinden, inclusief de verwachte sociale en financiële participatie, zijnde:

- Ter invulling van 'sociale wind' wordt door Eneco conform de richtlijn uit de NWEA gedragscode acceptatie & participatie windenergie op land een bedrag van €0,50 per opgewekt MWh aan het door de gemeente op te zetten duurzaamheidsfonds afgedragen.
- De bijdrage die Eneco levert aan het duurzaamheidsfonds staat los van de kosten die Eneco maakt om te voldoen aan de (provinciale) eisen van de landschappelijke inpassing en kwaliteitsverbetering landschap.
- De bijdrage staat eveneens los van kosten voor technische maatregelen die Eneco neemt om overlast door slagschaduw op gevoelige objecten (woonhuizen, etc.) bovenwettelijk zo ver als technisch mogelijk te reduceren.
- Eneco zal de legesvergoeding, niet zijnde de plankosten, aan de gemeente voldoen wanneer de omgevingsvergunning onherroepelijk is.
- Eneco laat een 'Planschade-analyse' uitvoeren conform de wettelijke systematiek. Eneco zal uiterlijk binnen 3 maanden na het onherroepelijk worden van de vergunning contact opnemen met betrokkenen en een aanbod doen een tegemoetkoming in de planschade te voldoen wanneer de turbines op de bouwplaats arriveren.

2.3 Vooroverleg

In het kader van het voorgeschreven vooroverleg op grond van artikel 3.1.1. van het Besluit ruimtelijke ordening zijn de vergunningaanvraag en onderbouwende stukken tijdens de inspraaktermijn toegezonden aan de vooroverlegpartners, waaronder de provincie Noord-Brabant, het waterschap Brabantse Delta en Rijkswaterstaat. Deze reacties zijn verwerkt in de ruimtelijke onderbouwing bij de vergunningaanvraag.

De provincie heeft op 20 mei 2021 aangegeven geen aanleiding te zien voor het maken van opmerkingen. Het Waterschap Brabantse Delta heeft op 20 mei 2021 een positief wateradvies afgegeven. Ook Rijkswaterstaat heeft een reactie gegeven op 2 februari 2021, met enkele aandachtspunten die zijn verwerkt in de stukken. Deze stukken zijn toegevoegd aan de ruimtelijke onderbouwing

Vergunningen overig

Rijkswaterstaat heeft op 25 juni 2021 een Wbr-vergunning (Wet beheer rijkswaterstaatswerken) afgegeven. Deze was noodzakelijk voor (mogelijk) beperkte overdraai van de wieken over beheersgebied van RWS. Daarvoor is een vergunning afgegeven tot het gebruik maken van gronden langs de rijksweg voor het plaatsen, behouden en onderhouden van een windturbine, ter hoogte van km 100.1b (Re), in de gemeente Oosterhout.

Het Waterschap Brabantse Delta heeft op 7 juni 2021 een vergunning ingevolge de Keur verleend voor overdraai over de overige waterkering en a-watergang

De Provincie Noord-Brabant heeft op 10 augustus 2021 een ontheffing Wet Natuurbeheer (Wnb) afgegeven (zie hoofdstuk 3.2.9)

2.4 Vaststellingsprocedure

De ontwerp-omgevingsvergunning “Windpark Energiepark A59” is met ingang van 14 april 2021 tot en met 26 mei 2021 voor eenieder ter inzage gelegd bij het gemeentelijk informatiecentrum in het stadhuis. De stukken konden ook geraadpleegd worden op de gemeentelijke website www.oosterhout.nl.

Gedurende deze termijn van 6 weken bestond de gelegenheid schriftelijke of mondelinge zienswijzen over het ontwerp kenbaar te maken. Van deze gelegenheid tot het indienen van zienswijzen hebben 37 instanties c.q. personen gebruik gemaakt. De ingediende zienswijzen worden in de onderhavige nota van een beantwoording voorzien.

Één zienswijze is niet tijdig ingediend en daarom niet ontvankelijk. Het gaat om de zienswijze van de gemeente Drimmelen die op 27 mei 2021 is binnengekomen. De niet-ontvankelijke zienswijze hebben wij volledigheidshalve toch beoordeeld en meegenomen in de overwegingen.

Er is actief gecommuniceerd door de gemeente Oosterhout over de mogelijkheid om pro forma een zienswijze in te dienen. 11 keer is een beroep gedaan op deze mogelijkheid. Uiteindelijk is 7 maal van de gelegenheid gebruik gemaakt om binnen 2 weken de zienswijze inhoudelijk aan te vullen. Deze zienswijzen zijn dan ook ontvankelijk. De overige 4 pro forma zienswijzen zijn niet inhoudelijk aangevuld.

Op 29 april 2021 heeft de gemeente samen met initiatiefnemer Eneco een vragenuur gehouden, waarin vragen die er leefden zijn beantwoord. Tijdens het uur zijn zoveel mogelijk vragen direct beantwoord. Tevens zijn alle vragen die vooraf en tijdens het vragenuur zijn gesteld schriftelijk beantwoord en op de website www.energieparkA59.nl geplaatst.

Ook is de provincie Noord-Brabant in kennis gesteld van de ter inzagelegging van de ontwerpvergunning. Op basis van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) heeft de provincie ook de mogelijkheid om zienswijzen bij de gemeenteraad in te dienen. Van deze mogelijkheid is geen gebruik gemaakt.

Op grond van artikel 3.8, lid 1, onder e, van de Wro beslist de gemeenteraad, indien er zienswijzen worden ontvangen, binnen 12 weken na afloop van de termijn van ter visie legging over de vaststelling van (de afwijking van) het bestemmingsplan. Dit geldt dus ook voor de afgifte van de verklaring van geen bedenkingen voor de afwijking van het bestemmingsplan die noodzakelijk is om dit windpark mogelijk te maken. Vaststelling van de verklaring van geen bedenkingen voor het Windpark Energiepark A59 diende dus formeel plaats te vinden voor 18 augustus 2021. Dit is dit een termijn van orde, aan de overschrijding waarvan geen sancties zijn verbonden. De gemeenteraad blijft ook na deze termijn bevoegd om een besluit te nemen.

Indieners van de zienswijzen mogen een zorgvuldige weging van feiten, belangen en visies verwachten. Het is daarom aan het college te besluiten of en wanneer het voorstel voor de verklaring van geen bedenkingen aan de gemeenteraad wordt voorgelegd. Naar aanleiding van het Nevele-arrest (zie voor een nadere uitleg paragraaf 3.2.4 van deze notitie) heeft het college op 13 juli 2021 besloten 3 maanden extra de tijd te nemen voor de ruimtelijke procedure van deze windmolens. Het college vond dat zorgvuldigheid voor snelheid van de procedure ging. Hiermee had het college zichzelf de tijd gegeven om de juiste keuzes te maken in het belang van de inwoners. Er werd afgewacht hoe het Rijk om zou gaan met deze uitspraak.

Vanuit het Rijk werd in 2021 na het Nevele-arrest de inhoudelijke lijn omarmd. Echter, in het coalitieakkoord van het nieuwe kabinet Rutte IV is aangegeven dat werk gemaakt zou worden van afstandsnormen voor de bouw van windmolens op land. Dat maakte dat het college de pauzeknop langer ingedrukt hield.

Op 16 mei 2022 heeft de staatssecretaris van I&W een brief aan de Tweede Kamer gestuurd met als titel ‘structuurvisie wind op land’. Hiermee informeert zij, mede namens de Minister

voor Klimaat en Energie en de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening over de wijzigings-AMvB die inmiddels is vastgesteld en op 13 mei 2022 is gepubliceerd.

Nadat er duidelijkheid was gekomen hoe om te gaan met de inhoudelijke lijn van het Nevele-arrest, is het besluitvormingsproces over de desbetreffende aanvraag omgevingsvergunning weer opgepakt.

2.5 Vervolprocedure

Na het besluit over het al dan niet verlenen van de verklaring van geen bedenkingen door de raad, kan het college een besluit nemen over de ontwerp-omgevingsvergunning. Na dit besluit worden alle stukken, gedurende 6 weken voor een ieder ter inzage gelegd. Een belanghebbende kan gedurende die termijn van ter visie legging van de definitieve verklaring van geen bedenkingen en de daarbij horende omgevingsvergunning of een weigering daarvan schriftelijk beroep instellen bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Naast het instellen van beroep tegen de definitieve omgevingsvergunning (voor het bouwen en afwijken van het bestemmingsplan) kan tevens bij de Voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State verzocht worden om een voorlopige voorziening. Met een voorlopige voorziening kan de inwerkingtreding van de omgevingsvergunning worden opgeschort.

Het besluit tot het verlenen van de definitieve omgevingsvergunning treedt in werking met ingang van de dag na die waarop de beroepstermijn afloopt.

3. Reacties op ingekomen zienswijzen

3.1. Inleiding

Van de gelegenheid tot het indienen van zienswijzen op de ter inzage gelegde vergunningaanvraag (met bijbehorende stukken) voor het “Windpark Energiepark A59” (verder in dit document genoemd: Windpark A59) is door 37 personen en instanties gebruik gemaakt. De termijn liep van donderdag 15 april 2021 tot en met woensdag 26 mei 2021.

Aangezien veel zienswijzen betrekking hebben op dezelfde onderwerpen, worden deze per onderwerp beantwoord in deze zienswijzen notitie. Tevens is per zienswijze een samenvatting per ingebracht punt gemaakt en een reactie gegeven. Deze individuele punten en antwoorden daarop zijn opgenomen in het overzicht in hoofdstuk 3. In de meeste gevallen is het antwoord een verwijzing naar een van de algemeen beantwoorde onderwerpen. In specifieke gevallen wordt ook inhoudelijk een aanvullend antwoord gegeven.

Hierbij wordt opgemerkt dat hoewel de zienswijzen samengevat worden weergegeven, een integrale beoordeling van de gehele zienswijze heeft plaatsgevonden. Dus alle aangevoerde aspecten zijn meegewogen bij de opgestelde reactie.

Op basis van het vorenstaande worden in hoofdstuk 4 conclusies getrokken naar aanleiding van de ingediende zienswijzen en wordt er een overzicht gegeven van de gedane. aanpassingen naar aanleiding van ingediende zienswijzen en van de ambtshalve aanpassingen.

Voor de project-technische vragen en zienswijzen hebben wij een beroep gedaan op de initiatiefnemer en haar gespecialiseerde adviseurs om ons van de benodigde informatie te voorzien. Ook zijn TNO, Topwind B.V. en advocatenkantoor AKD om aanvullend advies gevraagd op verschillende onderdelen.

3.2. Lijst indieners zienswijzen

In verband met de Algemene Verordening Gegevensbescherming worden de persoonsgegevens van de indieners van zienswijzen uitsluitend weergegeven in de vertrouwelijke bijlage 2 “Lijst indieners zienswijzen”. Deze persoonsgegevens worden niet openbaar gemaakt en zullen uiterlijk na het onherroepelijk worden van de omgevingsvergunning “Windpark Energiepark A59” worden vernietigd. Voor de inhoud van dit verslag wordt volstaan met de nummers welke aan de brieven zijn toegekend.

Briefnummer	zaaknummer	Datum ontvangst brief
1	290149	19-5-2021
2	290886	25-5-2021
3	289222	12-5-2021
4	290554	21-5-2021
5	290994	25-5-2021
6	288316	07-5-2021
7	289874	18-5-2021
8	290335	20-5-2021
9	290896	25-5-2021
10	291208	26-5-2021
11	290904	25-5-2021
12	290346	20-5-2021
13	287112	30-4-2021
14	290196	19-5-2021
15	290300	20-5-2021
16	290860	25-5-2021
17	290855	25-5-2021
18	288322	07-5-2021

19	290918	25-5-2021
20	290892	25-5-2021
21	290964	27-5-2021
22	289218	25-5-2021
23	289218	25-5-2021
24	289218	26-6-2021
25	289218	26-6-2021
26	289218	26-6-2021
27	289218	26-6-2021
28	289218	26-6-2021
29	289218	26-6-2021
30	289218	26-6-2021
31	289218	26-6-2021
32	289218	26-6-2021
33	289218	26-6-2021
34	289218	26-6-2021
35	289218	26-6-2021
36	289218	27-6-2021
37	289218	27-6-2021

3.2. Behandeling per thema

In de hiernavolgende paragrafen worden de reacties per thema verzameld en beantwoord. De reacties worden daarbij per thema eerst kort samengevat. In de beantwoording zijn alle zienswijzen meegenomen.

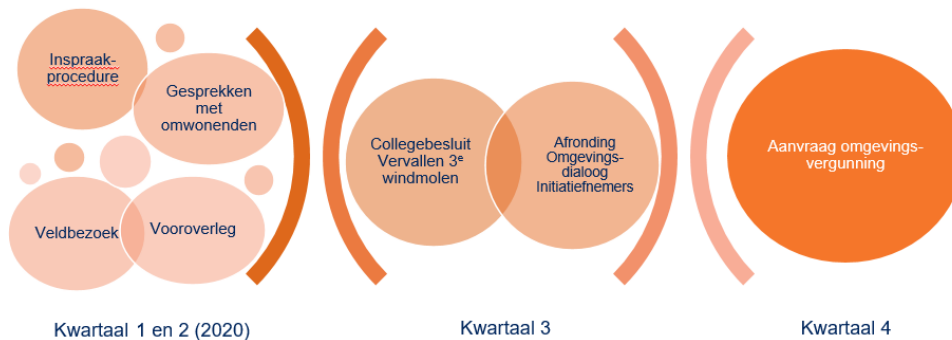
De thema's uit de zienswijzen zijn:

1. Procedure en participatie
2. Algemeen beleid duurzame energie
3. Locatiekeuze
4. Uitspraak Raad van State m.b.t. normstelling windparken in Activiteitenbesluit
5. Geluid Algemeen
6. Geluid en Gezondheid
7. Visuele hinder
8. Ruimtelijke kwaliteit
9. Natuur, flora en fauna
10. Overige vragen

3.2.1 Procedure en participatie

In de zienswijzen zijn diverse bezwaren geuit over het doorlopen proces en de wijze waarop de omgeving is betrokken. Zo vinden reclamanten dat ze pas laat en onvoldoende geïnformeerd zijn over de inhoud van de plannen en de bijbehorende procedures. Ook is er gesteld dat de besluitvorming onvoldoende zorgvuldig heeft plaatsgevonden. Een deel van de reclamanten heeft aangegeven zich hierdoor niet serieus genomen te voelen.

Het college hecht belang aan een goede en zorgvuldige betrokkenheid van de omgeving voorafgaand en gedurende de ontwikkeling van ruimtelijke projecten. Zeker wanneer die een grote impact kunnen hebben op de leefomgeving van onze inwoners. Daarom heeft het college, mede vanwege de beperkingen van COVID-19, extra aandacht besteed aan de zorgvuldigheid van het doorlopen proces. In figuur 1 is schematisch weergegeven hoe het proces van betrokkenheid tot en met de omgevingsvergunningaanvraag is gelopen.

Figuur 1. participatieproces tot vergunningaanvraag

3.2.1.1 Omgevingsdialoog (voorjaar 2020)

De richtlijn omgevingsdialoog van de gemeente Oosterhout verplicht initiatiefnemers vroegtijdig contact te hebben met de brede omgeving over hun initiatief. Dit kunnen zowel omwonenden, bedrijven als andere maatschappelijke partijen zijn.

De omgevingsdialoog heeft in 2020 plaatsgevonden. Hoewel door corona de mogelijkheid van fysieke bijeenkomsten beperkt was, hebben omwonenden en overige stakeholders diverse mogelijkheden gehad om met Eneco te spreken, informatie op te halen en van gedachten te wisselen. Het verslag van de omgevingsdialoog is door de initiatiefnemer bij de vergunningaanvraag gevoegd.

3.2.1.2 Inspraakprocedure principeverzoek (voorjaar 2020)

In 2020 heeft vanuit de gemeente tevens een uitgebreide inspraakprocedure plaatsgevonden over het zogenaamde principeverzoek (eerste projectontwerp) voor het windpark. In paragraaf 2.2 is hier uitgebreid op ingegaan.

3.2.1.3 Zienswijzeprocedure ontwerp omgevingsvergunning (voorjaar 2021)

De volgende stap in de formele procedure betrof de onderhavige zienswijzeprocedure. In paragraaf 2.4 is uitgebreid toegelicht hoe deze procedurestap is doorlopen en welke extra handreikingen door het college zijn geboden.

3.2.1.4 Overige communicatie en participatie

Website Energiepark A59

Sinds de start van het project is de website www.energieparkA59.nl opgezet als communicatiekanaal richting omgeving vanuit gemeente en initiatiefnemer(s). Ruim 200 geïnteresseerden zijn via regelmatige nieuwsberichten op de hoogte gehouden van ontwikkelingen. Ook stukken en achtergrondinformatie werden hier geplaatst, evenals het inspraakverslag, FAQ's en verslaglegging van webinars, etc.

Op de website is ook de planning weergegeven en een toelichting op de verschillende fasen in het besluitvormings- en ruimtelijke ordeningsproces. Ook kunnen geïnteresseerden via deze site in contact komen met het projectteam van gemeente of de initiatiefnemer indien zij specifieke vragen hebben. Van dit laatste is enkele malen gebruik gemaakt.

Communicatie met Belangengroep Oranjepolder

In de wijk Dommelbergen is daarnaast in 2020 de belangengroep Oranjepolder actief geworden. Deze groep inwoners heeft zich in eerste instantie opgesteld als bezorgde inwoners, zonder spreekbuis te willen zijn van de gehele wijk/omgeving. Diverse malen is in 2020 tot en met 2022 (digitaal en fysiek) met deze belangengroep over het project gesproken. Ook is hen tijdens deze gesprekken altijd aangegeven dat, indien zij meer informatie wensten, altijd contact met de gemeente en/of Eneco konden opnemen. De gevraagde informatie is zo mogelijk verstrekt.

Nadat de vergunningaanvraag door Eneco is ingediend in december 2020 heeft wederom een gesprek plaatsgevonden met de belangengroep. Toen werd duidelijk dat deze inmiddels als groep verenigd waren en als spreekorgaan namens meerdere bewoners van Dommelbergen kon fungeren. Met deze belangengroep is ook na de vergunningaanvraag diverse malen gesproken (ambtelijk en in bijzijn van de wethouder). Daarnaast wordt op hun verzoek alle informatie die ook openbaar wordt, bijvoorbeeld via de gemeenteraad of www.energieparka59.nl, direct en zo mogelijk eerder, toegestuurd.

De belangengroep Oranjepolder heeft een petitie uitgeschreven tegen het Energiepark A59 (windpark en zonnepark) als geheel. Deze petitie is door ruim 900 mensen ondertekend. De petitie is aangeboden aan college en gemeenteraad voor de behandeling van de ontwerpverklaring van geen bedenkingen op 31 maart 2021. De petitie is betrokken bij deze behandeling door college en raad.

Als laatste is de belangengroep (juridisch) ondersteund door de gemeente Oosterhout bij het indienen van een zienswijze over het windpark A59.

Communicatie overige stakeholders

In Raamsdonksveer is vanuit de wijkraad een petitie opgesteld. Deze is overhandigd aan de wethouder en gemeenteraad van Geertruidenberg. Deze is ondertekend door bijna 300 personen. Van de gemeente Geertruidenberg is ook een zienswijze ontvangen.

Diverse malen is op ambtelijk en bestuurlijk niveau gesproken met de gemeente Geertruidenberg, omdat de locatie van de windmolens nabij de grens van beide gemeenten ligt.

Ook is enkele malen gesproken met de directie van Mijzo. Een van hun zorglocaties, de Kloosterhoeve, is gevestigd op circa 1.060 meter van een van de beoogde windturbines. Hier verblijven patiënten met de ziekte van Huntington. Met extra zorg is zowel door de gemeente alsook door Eneco gekeken naar de mogelijke invloed van de windmolens op het welzijn van deze patiënten.

3.2.1.5 Zorgvuldigheidbeginsel

Er is gesteld dat de besluitvorming onvoldoende zorgvuldig zou hebben plaatsgevonden en dat het bevoegd gezag daarmee in strijd handelt met het zorgvuldigheidsbeginsel, evenredigheidsbeginsel, verbod op willekeur en het motiveringsbeginsel.

Gedurende de hele procedure nemen de bevoegd gezagen de algemene beginselen van behoorlijk bestuur (ABBB) in acht. Zowel in de belangenafweging voor het provinciaal en gemeentelijk beleid, de locatiekeuze, de toepassing van de Crisis- en herstelwet, milieueisen, en alle andere relevante bij de ontwikkeling betrokken belangen.

Op grond van artikel 3:2 Awb dient de gemeente bij de voorbereiding van een besluit de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen te vergaren. Dit is gedaan door allereerst het zorgvuldig toetsen van de vergunningaanvraag inclusief (ruimtelijke) onderbouwing uitvoerig te toetsen aan alle relevante wet- en regelgeving. Daarnaast is kennis vergaard door bijvoorbeeld de gesprekken met stakeholders, contact met GGD over gevolgen van (laagfrequent) geluid voor gezondheid, en TNO te vragen een aanvullend onderzoek te doen naar laagfrequent geluid en gezondheidseffecten. Aangevoerd en onderbouwd is vervolgens dat er geen sprake is van bijvoorbeeld gezondheidsrisico's als gevolg van laagfrequent geluid (zie paragraaf 3.2.6.1).

In het kader van dit project zijn zoals gebruikelijk de formele ruimtelijke procedures aan de orde en gevolgd. De omwonenden zijn hiervan altijd tijdig op de hoogte gesteld via verschillende (wettelijk verplichte en niet-verplichte) kanalen en hadden zich dus van de benodigde informatie kunnen vergewissen. Waar reclamanten de zorgvuldigheid van de voorbereiding van het besluit betwijfelen op specifieke onderwerpen zoals gezondheid, geluid

of anderszins wordt voor de volledigheid verwezen naar de toelichting in deze nota van zienswijzen onder de betreffende specifieke onderwerpen.

In het kader van de belangenafweging is het belang van het Windpark A59 en daarmee het realiseren van een volgende stap naar een duurzame toekomst van Oosterhout gemotiveerd afgewogen tegen de (individuele) belangen en bezwaren van reclamanten. Daarbij is rekening gehouden met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, zoals het verbod op willekeur (artikel 3:3 Awb) en het motiveringsbeginsel (artikel 3:46 Awb).

Op grond van artikel 3:4 Awb weegt de gemeente de rechtstreeks bij het besluit betrokken belangen af. Uit het evenredigheidsbeginsel volgt verder dat de voor één of meer belanghebbenden nadelige gevolgen van een besluit niet onevenredig mogen zijn in verhouding tot de met het besluit te dienen doelen. Geconcludeerd is dat geen sprake is van onevenredig nadelige gevolgen voor belanghebbenden.

Onder de noemer van het zorgvuldigheidsbeginsel is door reclamanten ook verwezen naar het Verdrag van Aarhus betreffende toegang tot informatie, inspraak in besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden en de richtlijn 2011/92/EU betreffende de milieueffectbeoordeling. Zoals door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State al vaker geoordeeld, is er geen reden te twijfelen aan de juistheid van de implementatie van de verplichtingen uit het Verdrag van Aarhus in het Nederlandse rechtstelsel.

Er is specifiek voor Windpark Energiepark A59 gedegen onderzoek gedaan naar de effecten, onder andere op het gebied van geluid en slagschaduw van het windpark op het leefmilieu. De effecten op de omgeving worden, mede gezien het maatschappelijk belang om duurzame energieprojecten te realiseren, aanvaardbaar geacht, zoals ook uiteengezet in de ruimtelijke onderbouwing en de daarbij behorende onderzoeken. Op een aantal specifieke punten wordt ook nader ingegaan in voorliggende nota van zienswijze. Voor wat betreft de inspraakmogelijkheden is in dit hoofdstuk uitgebreid beschreven hoe is voldaan aan de inspanning om het publiek gedurende de voorbereiding van plannen en programma's betrekking hebbende op het milieu (artikel 7 Verdrag van Aarhus) inspraakgelegenheid te geven. Bovendien is de toepassing van het zorgvuldigheidsbeginsel en de inspraakmogelijkheid ook gebleken uit het handelen van de gemeente. Het college heeft immers na de inspraakprocedure in 2020, op basis van de zorgen en bezwaren uit de omgeving, zorgvuldig het project heroverwogen en besloten gehoor te geven aan de zorgen uit de omgeving. Eneco is daarop gevraagd het project aan te passen. Daarmee is altijd uitvoering gegeven aan de genoemde beleidsstukken, conform artikel 4:84 Awb.

3.2.1.6 Concluderend

De aanvraag van een omgevingsvergunning voor de realisatie van een windpark is gebonden aan het formele ruimtelijke orderingsproces en de daarbij horende wijze van informeren en inspraak. Geconcludeerd kan worden dat de ruimtelijke procedure die tot op heden is gevolgd, inclusief bekendmaking van de plannen en ter inzage leggen daarvan, conform bestaande richtlijnen vormgegeven en via gangbare en andere kanalen gecommuniceerd is. Ook hebben belanghebbenden toegang gehad tot alle benodigde informatie. De procedure is dus zeer zorgvuldig geweest.

Daarnaast is in het kader van de complexiteit en gevoeligheid van dit project en vanwege de beperkingen voor fysieke bijeenkomsten door COVID-19, in ruime mate voorzien van extra communicatie(kanalen). Het gemeentebestuur is zich er terdege van bewust dat een windpark voor- en tegenstanders kent. Het gemeentebestuur heeft ook een verantwoordelijkheid te nemen inzake de energietransitie. Zij handelt daarbij vanuit het algemeen belang, en weegt daarin alle belangen af.

Geconcludeerd wordt dat ondanks beperkingen als gevolg van COVID-19 eenieder in staat is gesteld tijdig op de hoogte te zijn van de plannen, hierover in gesprek te gaan met initiatiefnemer en gemeente, en bezwaren kenbaar te maken. De zorgvuldigheid die noodzakelijk is bij een ruimtelijke procedure, en specifiek gezien de gevoeligheid van het Windpark A59 in de samenleving, is dan ook gewaarborgd.

3.2.2 Algemeen beleid duurzame energie

In de zienswijzen zijn vragen gesteld over het landelijke en door de gemeente Oosterhout gehanteerde beleid voor duurzame energie en welke keuzes daarin zijn gemaakt. Ook worden diverse bezwaren tegen het energiebeleid van de gemeente Oosterhout geuit, onder meer over de keuze van windenergie, de benodigde hoeveelheid duurzame energie voor de gemeente en de regionale inpassing en afstemming van duurzame energie.

3.2.2.1 Landelijke en regionale afspraken

Het belangrijkste doel van het Klimaatakkoord van het Rijk is de CO₂-uitstoot in 2030 met 49% te verminderen vergeleken met 1990. Uiteindelijk moet de uitstoot in Nederland in 2050 omlaag met 90% of meer. In het Klimaatakkoord zijn landelijk afspraken gemaakt over de wijze waarop deze doelstellingen bereikt moeten worden.

Een van de belangrijkste pijlers uit dit Klimaatakkoord betreft de transitie van fossiele naar duurzame energie. De totale energiebehoefte in Nederland is veel groter dan alleen het elektriciteitsverbruik van huishoudens. Denk aan onder meer de energiebehoefte van industrie, winkels, openbare gebouwen, landbouw en verkeer & vervoer. Voor de sectoren gebouwde omgeving, elektriciteit, mobiliteit, industrie en landbouw zijn afspraken gemaakt hoe deze gaan bijdragen aan de CO₂-reductie.

Voor de sector Elektriciteit is Nederland vervolgens verdeeld in 30 energieregio's. De Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft regionale keuzes voor de grootschalige opwekking van duurzame energie en de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. In de RES beschrijft elke regio zijn eigen keuzes. Meer informatie over afspraken en proces van de Nederlandse energie- en warmtetransitie is te vinden op www.regionale-energiestrategie.nl.

Voor de RES-regio West-Brabant, waar Oosterhout deel van uitmaakt, zijn deze keuzes en de bijdrage per gemeente vastgelegd in de RES 1.0 welke op 31 maart 2021 door de gemeenteraad is aangenomen. Iedere RES-regio draagt bij aan de landelijke doelstelling voor het opwekken van 35 TeraWattuur (TWh) duurzame energie in 2030.

De bijdrage van onze regio is bepaald op 2,0 TWh aan gangbare technieken (zon/wind) en 0,2 TWh aan innovatieve technieken. Deze regionale opgave is onderverdeeld naar een opgave per gemeente. Voor de gemeente Oosterhout komt deze opgave neer op 0,192 TWh ofwel 192 Gigawattuur (GWh) tot 2030. Deze opgave sluit daarmee aan op de opgave die de gemeenteraad van Oosterhout heeft vastgesteld in 2019.

3.2.2.2 Duurzaamheidsambities Oosterhout

Als gemeente nemen wij onze verantwoordelijkheid en komen samen met inwoners en ondernemers in actie door te starten met de energietransitie. Wij voelen onze verantwoordelijkheid om bij te dragen aan een leefbare wereld voor toekomstige generaties. En voor de leefbaarheid en de toekomst van Oosterhout.

Onze ambities vallen grofweg uiteen in:

- 1) het besparen van energie, en;
- 2) het opwekken van duurzame energie.

Het totale elektriciteitsverbruik in Oosterhout is 368 GWh/jaar (peildatum 2017). Daarvan moet in 2030 al 49% hernieuwbaar worden opgewekt. Dat komt overeen met 192 GWh. Voor energiebesparing hebben we ons ten doel gesteld in 2050 ruim 30% besparing te realiseren ten opzichte van het gebruik in Oosterhout in 2018. In het document '[Ambities voor de energietransitie Oosterhout 2030](#)' en de bijbehorende [Routekaart energietransitie 2019-2022](#) zijn deze ambities verder uitgewerkt.

In de Routekaart energietransitie 2019-2022 zijn de concrete projecten opgenomen waarmee we de ambities op het gebied van duurzame opgewekte energie gaan realiseren tot en met 2022. Het Windpark A59 maakt deel uit van deze Routekaart. Beide documenten zijn besproken en in oktober 2019 vastgesteld door de gemeenteraad. Deze vormen daarmee het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Oosterhout.

Over het Energiepark A59 (windpark en zonnepark) is in de 'Routekaart Energietransitie 2019-2022' het volgende opgenomen: 'In samenwerking met de grondeigenaren, Shell en Eneco gaan we langs de A59 3 tot 4 windturbines plaatsen (Oranjepolder).' En: 'Hoewel het uitgangspunt is dat eerst zonnepanelen op daken van bedrijven en woningen worden geplaatst, biedt het plaatsen van ca 29 hectare aan zonnepanelen op deze locatie een unieke mogelijkheid om de ambitie tot 2030 in één keer te realiseren¹. Door dit op dezelfde locatie te combineren (met een zonneweide) ontstaat er een Energiepark.'

Eerder werd de energieopbrengst van het gehele Energiepark A59 ingeschat op circa 88 GWh, Het windpark zou 45 GWh en het zonnepark 43 GWh opbrengen. Door het vervallen van de 3e windmolen wordt de opbrengst van het beoogde Windpark A59 circa 30 GWh.

3.2.2.3 Mix aan energiebronnen noodzakelijk om doelen te behalen

Om het totaal aan benodigde duurzame energie in 2030 en 2050 te realiseren, is een mix aan nieuwe duurzame energiebronnen van wind en zon nodig. Een goede mix van wind- en zonenergie draagt bij aan een voldoende en constante duurzame energielevering. Vaak waait het als de zon niet schijnt en andersom. Zonenergie wordt dan ook vooral in de lente en zomer opgewekt, windenergie heeft juist een piek in de herfst en winter. Die twee samen leveren over het jaar heen een redelijk constante productie. Ook vanuit de netbeheerder Enexis en benutting van netcapaciteit is deze mix van bronnen gewenst.

Om uiterlijk in 2030 voldoende duurzame opwekcapaciteit binnen onze gemeente beschikbaar te hebben zijn locaties met grootschalige opwekking van duurzame energie, zoals Energiepark A59, noodzakelijk. Op dit moment zijn zon en wind de technisch meest haalbare, rendabele en bewezen duurzame energiebronnen om de duurzaamheidsambities van de gemeente te behalen. Om de tussendoelen te realiseren (in 2030 een CO2-reductie van 49% en het opwekken van 192 GWh elektriciteit) hebben we dus nu geen andere mogelijkheid dan gebruik te maken van deze twee hernieuwbare bronnen.

Het voorgestelde windpark A59, maar ook de beoogde nieuwe zonneparken (zonnepark A59 en zonnepark Dorst) worden geëxploiteerd voor een periode van 25 jaar. In die periode verwachten we dat er door innovaties verbeterde en/of nieuwe duurzame technieken voor het opwekken en het besparen van energie zijn ontwikkeld, welke dan kunnen worden ingezet. Daardoor kunnen we in 2050 als gemeente energieneutraal zijn.

Onderverdeling bronnen

De voorkeur van de gemeente gaat allereerst uit naar het optimaal benutten van de mogelijkheden voor zon op dak. Maar met alleen zonnepanelen op daken halen we onze doelstellingen echter niet. Eigenaren van (grote) bedrijfsdaken kunnen niet worden gedwongen om in zonnepanelen te investeren en ook niet alle daken zijn geschikt. Daarbij is de gemeente groot voorstander van zonnepanelen op woningen en stimuleert dit ook. Maar de zonnepanelen op woningen tellen op dit moment, conform eisen vanuit de rijksoverheid, niet mee in het behalen van de doelstelling. Grootschalige opwek van energie, zoals met dit beoogde windpark A59 is daarom noodzakelijk voor realisatie van onze doelstellingen.

Onze doelstelling om in 2030 192 GWh aan duurzame energie op te wekken, hebben we ten behoeve van de RES 1.0 onderverdeeld in een mix van bronnen:

1. Windenergie (90 GWh)
2. Zon op Bedrijfsdaken (69 GWh)
3. Zonneparken (33 GWh)
4. Zon op woningen (telt niet mee in de doelstelling)

Als het windpark en zonnepark (Energiepark) A59 zijn gerealiseerd (73 GWh), alle beoogde bedrijfsdaken vol zijn gelegd (69 GWh), en de locatie voor het zonnepark Dorst is benut (12 GWh), is er, met de bestaande windmolens Weststad, geen sprake van overcapaciteit (totaal 192 GWh nodig) aan duurzaam opgewekte energie. Als alle projecten en ambitieuze doelstellingen voor zon op dak worden gerealiseerd produceren we in 2030 de helft van de

¹ Het totale oppervlak van het zonnepark beslaat circa 37 hectare. Van dit totale oppervlak zal een deel worden gebruikt voor aanleg van infrastructuur en landschappelijke inpassing.

energiebehoefte van Oosterhout met duurzame en hernieuwbare energiebronnen, conform onze doelstelling. Dan hebben we tot 2050 dus ook nog de andere helft (nog eens 192 GWh) te gaan.

Windenergie

In Oosterhout is er, vanwege het beperkte aantal geschikte locaties in de gemeente, voor gekozen 90 GWh met windenergie op te wekken. Deze 90 GWh willen we realiseren met het op termijn repoweren van de bestaande 6 windmolens op bedrijventerrein Weststad en de ontwikkeling van de twee nieuwe 2 windmolens in Oranjepolder langs de A59. De twee nieuwe windmolens leveren een bijdrage van 30 GWh.

Windenergie is naast zonne-energie één van de twee bewezen technieken waarmee we onze duurzaamheidsdoelstellingen moeten halen. Op dit moment draagt windenergie al volop bij aan de productie van duurzame energie en zodoende aan het behalen van de klimaatdoelstellingen. In Nederland worden er naast 3.000 extra windmolens op land, nog eens 6.000 extra windmolens op zee gebouwd. Om de doelstelling voor 2030 landelijk te halen zijn zowel extra windmolens op land als op zee noodzakelijk.

Windenergie is bovendien veel efficiënter dan zonnenergie, zowel wat betreft productie (meer opbrengst) als de benodigde te gebruiken ruimte. De energieproductie per m² grondgebruik van een windmolen is dan ook veel hoger dan van een zonneweide.

Initiatiefnemer Eneco is eigenaar van de 6 windmolens op het naastgelegen bedrijventerrein Weststad. Deze windmolens zijn geplaatst in 2009. De huidige windmolens op Weststad zijn voor 95% van de tijd technisch beschikbaar. De windmolens draaien bij een windsnelheid tussen de 3,5 m/s en 25 m/s. Slechts 5% van de tijd is het park technisch niet beschikbaar, in onderhoud of wordt preventief stilgezet bij slagschaduw-, storm- en ijsrisico. Het park voldoet daarmee aan de standaarden voor deze locatie, het windklimaat en het type turbines. Vervanging of opwaardering (repoweren) van deze turbines is pas later aan de orde.

Zon op bedrijfsdaken

Met het project 'Zon op Bedrijfsdaken' stimuleren we ondernemers om zonnepanelen te gaan plaatsen. Doelstelling was oorspronkelijk om in 2030 54 GWh energie op te wekken met zon op bedrijfsdaken. Om dit te bereiken moeten circa 160.000 zonnepanelen op daken worden gelegd wat betekent dat circa 35% van het totale oppervlak aan bedrijfsdaken in Oosterhout met zonnepanelen worden vol gelegd.

Hier is een extra opgave van 15 GWh bijgekomen. Deze extra opgave is ontstaan door het vervallen van de 3^e windmolen in de Oranjepolder. Hierdoor stijgt de opgave voor zon op bedrijfsdaken naar een totaal van 69 GWh en wordt het percentage oppervlak aan bedrijfsdaken dat in 2030 vol moet liggen met zonnepanelen verhoogd naar 45%.

Landelijk wordt 20-25% van de bedrijfsdaken vol met zonnepanelen realistisch geacht. Oosterhout zit daar dus al ruim boven. Met 45% aan bedrijfsdaken volleggen tot 2030 hebben we dus al een zeer ambitieuze doelstelling. Als gemeente hebben we geen mogelijkheid om zonnepanelen op bedrijfsdaken verplicht te stellen. Ook zijn lang niet alle bedrijfsdaken en dakconstructies geschikt om panelen (rendabel) op te leggen. De gemeente stimuleert dit echter wel zo veel mogelijk, door o.a. de inzet van externe adviseurs die bedrijven helpen de stap te maken en de benodigde SDE-subsidie aan te vragen.

Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de (nieuw)bouw en uitbreiding van bedrijfspanden wijst de gemeente de eigenaren op het realiseren van een voor zonnepanelen geschikte dakconstructie. Dit geldt ook voor het nieuwe bedrijventerrein Everdingen-Oost. Landelijk wordt onderzocht of het Bouwbesluit aangepast kan worden, zodat een dak van nieuw te bouwen panden altijd geschikt dient te zijn voor de plaatsing van zonnepanelen. Dit is echter nog niet gebeurd. Voor bedrijven blijft het hierdoor uiteindelijk een bedrijfseconomische afweging of een bedrijf kan en wil investeren in zonnepanelen op het dak.

Zonneparken

Onderdeel van het Energiepark A59 is ook een zonnepark. De vergunningprocedure hiervoor is door initiatiefnemer Shell in maart 2021 stopgezet. Daarna heeft Eneco Solar dit project overgenomen. Inmiddels is de herroepelijke vergunning verleend. Hier tegen is beroep ingesteld. Dit wordt in het voorjaar van 2023 door de rechtbank behandeld.

Daarnaast is in de Routekaart Energietransitie 2019-2022 een zonnepark aan de Akkerweg in Dorst benoemd. De vergunningaanvraag is inmiddels ingediend. Besluitvorming hierover vindt plaats in 2023.

Zon op woningen

In Oosterhout is nu ca. 15-20% van de circa 26.000 woningen voorzien van zonnepanelen. Uitgaande van gemiddeld 12 panelen per woning zijn er nu ca. 50.000 zonnepanelen geplaatst. De opbrengst uit deze panelen mogen, vanuit de landelijke berekeningsmethodiek van het Nationaal Programma RES, echter niet meegerekend worden voor de opgave en realisatie van de 192 GWh in 2030.

De realisatie van zon op woningen wordt op dit moment landelijk als te onzeker beschouwd. Uiteraard stimuleren we als gemeente de realisatie van zon op woningen, onder meer met de duurzaamheidslening. Ook voor de ontwikkeling van nieuwbouwwijken/projecten streeft de gemeente naar het zoveel als mogelijk benutten van de daken van woningen voor zonnepanelen. Er bestaat (helaas) ook nog geen mogelijkheid om projectontwikkelaars te verplichten tot het maximaal benutten van het dakoppervlak voor zonnepanelen.

3.2.2.4 Concluderend

De verplichting die we als gemeente Oosterhout zijn aangegaan om in 2030 ongeveer de helft van onze energie duurzaam opgewekt te hebben komt voort uit landelijke en regionale afspraken en onze eigen vastgelegde ambities.

Een mix van wind en zon is noodzakelijk om onder verschillende weersomstandigheden een gegarandeerde opwek te hebben. Dit is ook van belang voor een goede balans op het elektriciteitsnetwerk. Het is niet realistisch te veronderstellen dat we onze doelstelling alleen met zonenergie zullen realiseren. Mede omdat windenergie zeer efficiënt is in vergelijking met zon en veel minder ruimte vraagt. Deze mix aan bronnen wordt door netbeheerders ook als essentieel gezien om overbelasting van het net en een constante leveringszekerheid te garanderen.

3.2.3 Locatiekeuze Windpark A59

Uit de ingediende zienswijzen blijkt dat vragen leven over de keuze voor Oranjepolder als locatie voor de windmolens. Onduidelijk vinden reclamanten of andere locaties in beeld zijn geweest, welke afwegingen zijn gemaakt, en waarom niet gekozen is voor bedrijventerreinen om windmolens te plaatsen.

Daarnaast hebben reclamanten diverse alternatieve locaties benoemd voor de windmolens. Als laatste wordt gesteld dat sprake is van een onevenredige belasting van de wijk Dommelbergen als het gaat om de combinatie van het Windpark A59 met geplande infrastructurele projecten, zoals de aanpak van Knooppunt Hooipolder en aansluiting Statendamweg/A59, de 380kV-lijn en de toekomstige repowering van de bestaande molens op Weststad.

3.2.3.1 Windbod 2011 provincie Noord-Brabant

Aan het benoemen van de Oranjepolder als locatie voor de grootschalige opwekking van duurzame energie (specifiek voor windenergie) gaat een lange geschiedenis vooraf. Het Rijk en het InterProvinciaal Overleg (IPO) namens de provincies hebben begin 2013 afspraken gemaakt over het opstellen van 6.000 MW 'Wind op land 2020', en de verdeling van deze windopgave over de provincies. De Provincie Noord-Brabant heeft hierin een aandeel van 470,5 MW. In het Nationaal Energieakkoord (september 2013) is deze afspraak overgenomen door alle partijen. De provincie heeft daarna zoekgebieden vastgesteld voor wind op land.

De locatiekeuze voor het plaatsen van windmolens in het uiterste puntje van de Oranjepolder tegen de A59 aan komt voort uit het windbod van de Regio West-Brabant aan de provincie. Dit windbod stamt uit 2011. Het college van burgemeester en wethouders van Oosterhout heeft op 25 september 2012 ingestemd met dit windbod en het aandeel van Oosterhout daarin. De raad is hierover op 27 september 2012 geïnformeerd. Daarmee heeft gemeente Oosterhout toen de medewerking toegezegd voor het plaatsen van 2 windmolens met een totaalvermogen van 6MW ten oosten van de bestaande windmolens op Weststad.

Het windbod West-Brabant is geaccepteerd door de provincie en zodoende verankerd in de afspraken 'Wind op Land' tussen Provincie en het Rijk in 2013. Daarmee is de opgave windenergie voor Oosterhout onderdeel van de afspraken tussen provincies en het Rijk. Het RVO monitort jaarlijks de voortgang van deze afspraken, zie bijvoorbeeld de [Monitor Wind op Land](#).

In de jaren daarna zijn diverse mogelijkheden voor de ontwikkeling van (eerst 6 tot 10) windturbines in de Oranjepolder onderzocht. Hierbij is ook onderzoek gedaan naar het zelf ontwikkelen van een windpark door de gemeente Oosterhout. Destijds is echter besloten dergelijke initiatieven (en bijbehorende financiële risico's) aan de markt over te laten.

In de Toekomstvisie 2030 en de Routekaart energietransitie 2019-2022 is door de gemeenteraad nogmaals herbevestigd dat de Oranjepolder het zoekgebied is voor de benodigde extra windmolens in Oosterhout.

Uiteindelijk heeft Eneco afspraken gemaakt met de grondeigenaren in de Oranjepolder en is in 2019 met het initiatief gekomen voor het plaatsen van 3 windmolens. Zoals eerder beschreven (zie Participatie) is het voornemen voor het windpark A59 in de Oranjepolder als gevolg van inspraakreacties aangepast van 3 naar 2 windmolens.

3.2.3.2 Locatiekeuze windenergie gebonden aan eisen

Aan de locatie van een windpark zijn regels en voorwaarden gesteld. Door het Rijk zijn bijvoorbeeld richtlijnen afgegeven voor zoekgebieden voor de productie van energie uit zon en wind. Deze gebieden moeten zoveel mogelijk worden gecombineerd met bestaande infrastructuur.

Windmolens zijn ook gebonden aan wettelijke normen voor ruimtelijke kwaliteit, geluidshinder, radarverstoringen en slagschaduw. En aan overige wet- en regelgeving bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid en natuur(bescherming). Hierdoor mag er bijvoorbeeld niet worden gebouwd onder of direct in de buurt van hoogspanningsleidingen.

Als laatste moet het realiseren van de windmolens technisch mogelijk zijn (voldoende wind, geschikte bodem en ondergrond, etc.). En zijn beschikbare locaties afhankelijk van medewerking door grondeigenaren. Immers, de grond in de Oranjepolder is voor het overgrote deel privaat bezit.

Op basis van deze bovenstaande criteria en wet- en regelgeving zijn de afgelopen jaren twee mogelijke locaties voor windenergie in Oosterhout in beeld geweest; de Oranjepolder (Energiepark A59) en Industrierrein Vijf Eiken. Andere locaties voldeden niet.

De locatie Oranjepolder is al sinds 2011 geschikt bevonden, omdat op deze locatie (ook na de wijzigingen van regelgeving door de jaren heen) kan worden voldaan aan richtlijnen en wet- en regelgeving en een goede ruimtelijke ordening. De twee windturbines van het Windpark A59 komen in het verlengde en nabijheid van de al aanwezige windturbines op Weststad en vormen daarmee dus ruimtelijk en landschappelijk gezien een cluster.

3.2.3.3 Cluster met Windpark Weststad

Vanuit de provincie is in de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant (IOV) de voorwaarde gesteld dat windturbines tenminste uit een cluster van 3 windmolens moet

bestaan. Als sprake is van situering van een nieuw windpark in de buurt van een bestaand windpark moet dit nieuwe windpark ruimtelijk gezien een geheel en cluster vormen met de bestaande windmolens.

Het plangebied van het Windpark A59 is gelegen in 'Landelijk gebied' waardoor artikel 3.37 van de Interimverordening van toepassing is voor de vestiging van de windturbines. In artikel 3.37 wordt onder meer de voorwaarden gesteld dat de windturbines in landelijk gebied inpasbaar moeten zijn in de omgeving en dat er is sprake dient te zijn van een geclusterde opstelling van minimaal 3 windturbines. In de Interimverordening is geen definitie van het begrip cluster gegeven. Bij het beoordelen of sprake is van een geclusterde opstelling van windturbines komt het betrokken bestuursorgaan beoordelingsruimte toe. Het bestuursorgaan moet een beoordeling maken aan de hand van het gebied en de feitelijke situatie ter plaatse.

De eis van clustervorming in de Interimverordening komt voort uit de wens van de provincie dat de ontwikkeling van windturbines ruimtelijk moet aansluiten bij het grootschalige karakter van het landschap, zoals (middel)zware bedrijventerreinen in stedelijk concentratiegebied, hoofdinfrastructuur en het grootschalige open polderlandschap in West-Brabant. De provincie heeft uit oogpunt van zorgvuldig ruimtegebruik in de IOV willen regelen dat windturbines worden geconcentreerd in daarvoor geschikte gebieden. Door windturbines vervolgens te clusteren wordt het grootschalige karakter van het landschap benadrukt en wordt verder versnippering van windturbines tegengegaan.

Windpark A59 is gelegen nabij een grootschalig landschap in de vorm van een aaneengesloten bedrijventerrein (Weststad - Statendam), RWZI Dongemond en de hoofdinfrastructuur van de snelweg A59. Gezien de landschappelijke (en visuele) samenhang die tussen de bestaande en nieuwe windturbines die op korte afstand van elkaar worden gesitueerd is er sprake is van een geclusterde opstelling van windturbines en wordt hier aan de IOV voldaan (zie ook paragraaf 2.3.4 en 4.2 van de ruimtelijke onderbouwing).

Uit de visualisaties in de ruimtelijke onderbouwing blijkt ook dat de windturbines vanuit verschillende gezichtspunten als een samenhangend geheel door het bevoegd gezag gezien wordt, ondanks verschil in onderlinge afstand en afmetingen tussen het bestaande en het nieuwe windpark. Het bestaande windpark staat op het (zware) industrieterrein Weststad en bestaat uit 6 molens met een tiphoogte van 145 meter. Windpark A59 vormt dus samen met windpark Weststad een ruimtelijk een cluster en voldoet daarmee aan de IOV.

Hierover is door de Raad van State een uitspraak gedaan voor windpark Elzenburg-De Geer Oss. In overweging 19.2 is het volgende gesteld: "In de Verordening is geen definitie van het begrip cluster gegeven. Bij het beoordelen of sprake is van een geclusterde opstelling van windturbines komt het betrokken bestuursorgaan beoordelingsruimte toe. Het bestuursorgaan moet een beoordeling maken aan de hand van het gebied en de feitelijke situatie ter plaatse." De tekst in de ruimtelijke onderbouwing bij de vergunningaanvraag van Eneco is ook gebaseerd op deze uitspraak.

3.2.3.4 Alternatieve locaties

Zoals hierboven beschreven is de Oranjepolder als locatie geschikt voor het plaatsen van windmolens. Binnen het plangebied wordt gestreefd naar de optimale positionering van de windmolens voor zowel initiatiefnemers als omgeving.

De locatie industrieterrein Vijf Eiken is in 2019 afgevalen nadat uit onderzoek van TNO is gebleken dat er sprake is van mogelijke radarverstoringen op het vliegverkeer die de windmolens daar zouden kunnen veroorzaken. Hierdoor is sprake van dermate grote hoogtebeperkingen dat het niet mogelijk is om windmolens op deze locatie te realiseren. Het verplaatsen van de windmolens in de Oranjepolder naar een andere locatie (Weststad, Klaverblad Rijkswegen A27/A59, overzijde Rijksweg A59/Composteerinrichting de Hillen) zijn geen wenselijke of realistische opties. Daarvoor zijn de onderstaande redenen.

- Het verplaatsen van de windmolens naar zowel Weststad, als de locatie aan de overzijde van de A59 (de Hillen) is niet mogelijk. Dit, als gevolg van het niet beschikbaar zijn van gronden, de bestaande infrastructuur, het bestaande

windmolenpark Weststad, mogelijke slagschaduw, en veiligheidseisen rondom bijvoorbeeld rijkswegen, de rioolzuivering en hoogspanningsleidingen.

- De locatie van het klaverblad A27/A59 is niet beschikbaar omdat deze zich bevindt op het grondgebied van Geertruidenberg/ Raamsdonksveer. De gemeente Oosterhout heeft daar geen zeggenschap over en heeft zelf invulling te geven aan haar deel van de energietransitie opgave. Net als andere gemeenten zelf hun invulling moeten geven aan deze opgave.
- De locatie van het nieuwe bedrijventerrein Everdenberg-Oost is niet geschikt voor het plaatsen van de windmolens, omdat hier hoogtebeperkingen gelden voor het vliegverkeer vanuit Gilze Rijen. Wel is bij de ontwikkeling van dit bedrijventerrein een aantal eisen meegegeven om de duurzaamheidsdoelstellingen van de gemeente Oosterhout te realiseren. Zo wordt er geen gasnetwerk aangelegd en moeten de daken van bedrijven sterk genoeg zijn voor zonnepanelen.

3.2.3.6 Concluderend

De gemeente Oosterhout heeft deze locatie aangewezen als mogelijk locatie om windmolens te realiseren, omdat deze locatie aansluit bij grootschalige infrastructuur zoals de snelweg en bedrijventerrein Weststad en de daar al gerealiseerde windmolens. Alternatieve locaties zijn onderzocht maar niet geschikt bevonden.

3.2.4 Uitspraak Raad van State m.b.t. Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding (Nevele arrest)

In diverse zienswijzen wordt gewezen op het Nevele-arrest van het Europese Hof van Justitie. Indiërs stellen zich op het standpunt dat de Nederlandse normen uit het Activiteitenbesluit plan-m.e.r. plichtig zijn op basis van de Europese Strategische Milieu Beoordeling (SMB)-richtlijn en daarom mag voor de toetsing van de aangevraagde windturbines niet uitgegaan worden van de normen uit het Activiteitenbesluit. De SMB-richtlijn is geïmplementeerd in het besluit M.e.r. en van toepassing op bepaalde plannen en programma's om de gevolgen voor het milieu mee te wegen in de beoordeling daarvan.

Uitspraak en toepasbaarheid normen

Voor het project windpark Energiepark A59 moet de gemeente Oosterhout voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid de normen uit het Activiteitenbesluit en -regeling (de windturbinebepalingen) toepassen, ondanks de uitspraak inzake windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding. Hieronder wordt dat nader toegelicht.

Op 30 juni 2021 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State een uitspraak gedaan over windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding en het 'Nevele-arrest'. Deze uitspraak heeft gevolgen voor geluid-, slagschaduw- en externe veiligheidsnormen van windparken die nog niet onherroepelijk zijn.

De bepalingen in het Activiteitenbesluit en -regeling (de uitspraak spreekt over 'windturbinebepalingen'; dit zijn de bepalingen uit de paragrafen 3.2.3 Activiteitenbesluit en 3.2.3 Activiteitenregeling voor het in werking hebben van een windturbine of een combinatie van windturbines) zijn niet vernietigd door de 'uitspraak Delfzijl', deze bestaan nog steeds. Voor de windturbinebepalingen had echter een milieubeoordeling moeten worden gemaakt, omdat zij kaderstellend zijn voor de toekenning van toekomstige vergunningen. Het Rijk moet dus nu alsnog een plan-m.e.r. doorlopen voor de windturbinebepalingen uit het Activiteitenbesluit en -regeling. Dit gaat dus onder meer op voor de normen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid. Op basis van dat plan-m.e.r. kunnen vervolgens nieuwe normen worden vastgesteld. Die kunnen gelijk zijn aan de 'huidige', maar ook hoger of lager worden.

Voor één of twee windturbines, zoals in onderhavig project, zijn de windturbinebepalingen uit het Activiteitenbesluit en -regeling nog steeds van toepassing, zo bevestigt ook de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat in haar Kamerbrief van 16 mei 2022². Dit wordt nogmaals bevestigd in de Nota van toelichting behorende bij de tijdelijke

---

² Tweede Kamer, 33 612, nr. 81, Structuurvisie Windenergie op land

overbruggingsregeling windturbineparken³ en blijkt ook uit het Activiteitenbesluit en -regeling zelf⁴. De uitspraak gaat er namelijk van uit dat het Activiteitenbesluit niet meer toepasbaar is vanwege een onjuiste implementatie van de Europese SMB-richtlijn. De SMB-richtlijn is in Nederland geïmplementeerd in het Besluit m.e.r. Het Besluit m.e.r. is alleen van toepassing op: *“De oprichting, wijziging of uitbreiding van een windturbinepark”*. Een windturbinepark is volgens de begripsbepaling van het Besluit m.e.r. een “park bestaande uit ten minste drie windturbines”. Het Besluit m.e.r. is dus niet van toepassing op één of twee windturbines en dus reikt de uitspraak niet tot projecten van één en twee windturbines.

Voor windpark A59 wordt derhalve voor de milieuaspecten geluid, slagschaduw en externe veiligheid getoetst aan de normen zoals deze in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling zijn opgenomen. Voor geluid en slagschaduw wordt hierna nog nader ingegaan op de normstelling en de ruimtelijke aanvaardbaarheid daarvan bij de desbetreffende onderwerpen. Voor externe veiligheid wordt aangesloten bij de normen uit het Activiteitenbesluit.

Proces windpark Energiepark A59

De uitspraak van de RvS is voor het College van B&W aanleiding geweest om de ‘pauzeknop’ voor 3 maanden in te drukken op 13 juli 2021. Het college vond dat zorgvuldigheid voor snelheid van de procedure ging. Besloten werd af te wachten hoe de Rijksoverheid om zou gaan met deze uitspraak.

Ook vanuit het Rijk werd in 2021 na de uitspraak van de RvS over het Nevele-arrest deze inhoudelijke lijn omarmd. Echter, in het coalitieakkoord van het nieuwe kabinet Rutte IV is aangegeven dat werk gemaakt zou worden van afstandsnormen voor de bouw van windmolens op land. Dat maakte dat het college de pauzeknop ingedrukt hield.

Op 16 mei 2022 heeft de staatssecretaris van I&W een brief aan de Tweede Kamer gestuurd met als titel ‘structuurvisie wind op land’. Hiermee informeert zij, mede namens de Minister voor Klimaat en Energie en de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening over de wijzigings-AMvB die inmiddels is vastgesteld en op 13 mei 2022 is gepubliceerd.

In de wijzigings-AMvB wordt de reikwijdte van de windturbinebepalingen van het Activiteitenbesluit milieubeheer beperkt tot één of twee afzonderlijke windturbines. Ook de overeenkomstige regels in de Omgevingswet (in het Besluit activiteiten leefomgeving en het Besluit kwaliteit leefomgeving) worden beperkt tot één of twee afzonderlijke windturbines. Deze bepalingen gelden niet meer voor windturbineparken (drie of meer windturbines). De regelgeving is daarmee aangepast aan de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van 30 juni 2021. Een overbruggingsregeling gaat vanaf 1 juli 2022 gelden voor nieuwe windparken (3 of meer windmolens). Hiermee biedt het Rijk duidelijkheid over de toe te passen normen voor het project windpark A59. Immers dat project omvat maar 2 windmolens en daarvoor blijven de bestaande normen in het Activiteitenbesluit dus van kracht. Ten behoeve van de toetsing van dit project moet de gemeente Oosterhout daarom uitgaan van de bestaande normen.

---

³ Staatsblad 2022, 181: Op 13 mei 2022, is het besluit van 3 mei 2022 tot wijziging van het Activiteitenbesluit milieubeheer en enkele besluiten op grond van de Omgevingswet in verband met jurisprudentie over windturbineparken (tijdelijke overbruggingsregeling windturbineparken) bekend gemaakt. Deze overbruggingsregeling bevat tijdelijke milieuregels voor bestaande windparken (vergund voor 30 juni 2021) naar aanleiding van de uitspraak windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding.

⁴ Met toevoeging van de tijdelijke overbruggingsregeling windturbineparken (nieuwe paragraaf 3.2.3a) aan Activiteitenbesluit en -regeling is in de bestaande paragraaf 3.2.3, artikel 3.13 (artikel 3.11 in regeling) gewijzigd naar: “Deze paragraaf is van toepassing op het in werking hebben van een windturbine die geen deel uitmaakt van een windturbinepark”. Windturbinepark wordt in het Activiteitenbesluit gedefinieerd als “inrichting, bestaande uit ten minste drie windturbines”.

3.2.5 Geluid

Een zorg die regelmatig uit de zienswijzen naar voren komt, is die over het mogelijke geluid van de windmolens. Reclamanten vrezen voor meer geluidsoverlast en mogelijk gezondheidsschade door laag frequent geluid. Daarbij wordt ook regelmatig gerefereerd aan de zorglocatie Kloosterhoeve die op ca. 1.060 meter afstand ligt van één van de windmolens. Op deze locatie worden patiënten met de ziekte van Huntington verzorgd. Gewezen wordt op het risico dat het (laagfrequent) geluid van de windturbines tot (extra) gezondheidsschade bij deze patiënten leidt.

3.2.5.1 Geluid algemeen

Voor geluid wordt uitgegaan van de eerder beschreven (ruimtelijk aanvaardbare) norm van L_{den} 47 dB en L_{night} van 41 dB op de buitengevel van gevoelige objecten. Dit is de hoeveelheid geluid die gemiddeld over een jaar buiten op de gevel van 'geluidsgevoelige objecten' mag ontstaan. Geluidsgevoelige objecten zijn bijvoorbeeld woningen, scholen, ziekenhuizen, verpleeghuizen, verzorgingshuizen, psychiatrische inrichtingen en kinderdagverblijven.

De afkorting L_{den} staat hierbij voor Level day-evening-night, het gemiddelde over een dag. In de geluidsnorm voor windmolens wordt geen rekening gehouden met achtergrondgeluid op een specifieke locatie. De windmolens moeten 'op zichzelf' altijd aan de norm van L_{den} 47 dB voldoen. Het geluid van windmolens op het niveau van de geluidnorm van 47 dB L_{den} is te vergelijken met het geluidniveau van een normaal gesprek.

De L_{den} is een theoretisch getal. Dat komt omdat dit getal door zogenaamde "straf" factoren hoger ligt dan de werkelijke gemiddelde geluidbelasting. De werkelijke geluidbelasting op de gevel door de windturbines ligt 2-4 dB(A) lager dan de norm in L_{den} . Omgevingsgeluid wordt 's avonds en 's nachts als meer hinderlijk ervaren dan overdag vanwege een stillere omgeving en kan daardoor ook leiden tot slaapverstoring. Het geluid dat een windmolen in de avond en nacht maakt, telt in de L_{den} norm dan ook zwaarder mee. Bij het geluid in de avondperiode wordt altijd 5 decibel opgeteld en bij het geluid in de nacht 10 decibel. Voor de nachtperiode geldt daarom voor een windturbine een strengere geluidnorm (de L_{night}) van 41 dB om omwonenden in de nacht extra te beschermen. Zowel aan de norm L_{den} 47 dB als L_{night} 41 dB moet altijd worden voldaan.

Geluidnorm ook ruimtelijk aanvaardbaar

Een norm voor windturbinegeluid van L_{den} 47 dB en L_{night} 41 dB is op basis van een afweging tussen het te verwachten percentage hinder en het belang van opwekking duurzame elektriciteit met windturbines ruimtelijk aanvaardbaar.

Het percentage ernstig gehinderden (8-9% binnenshuis) bij een norm van 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night} is beperkt ten opzichte van percentage ernstig gehinderden bij andere geluidsbronnen.⁵

Er is bij de waarde van 47 dB L_{den} geen sprake van rechtstreekse gezondheidseffecten. Er is ook geen aanleiding een maatwerkvoorschrift te stellen voor de combinatie met de bestaande windturbines, omdat windpark Energiepark A59 niet leidt tot extra geluidbelasting boven de norm op omliggende woningen, niet zijnde woningen op een geluidgezoneerd industrieterrein.

Er is geen wetenschappelijke noodzaak om aan te sluiten bij de geadviseerde waarde van de WHO van 45 dB L_{den} . De waarde op de woning met de hoogste geluidbelasting als gevolg van de windturbines - niet zijnde een woning op geluidgezoneerd industrieterrein - is al lager dan de waarde geadviseerd door de WHO. Het hanteren van een strengere norm voor geluid van bijvoorbeeld 45 dB L_{den} leidt daarmee ook niet tot minder geluidbelasting op toetspunten. Immers de geluidbelasting als gevolg van de windturbines ligt hoe dan ook al lager dan 47 dB L_{den} . Ook omdat gerekend wordt met een worst-case windturbine. Bij de uiteindelijke keuze van de initiatiefnemers voor een stillere windturbine wordt de geluidbelasting alleen maar minder.

---

⁵ TNO-rapport, "Hinder door geluid van windturbines: Dosis—effectrelaties op basis van Nederlandse en Zweedse gegevens", 2008-D-R1051/B

3.2.5.2 Wat betekent de normen in praktijk?

Om te voorkomen dat een ruimtelijke activiteit tot te grote hinder leidt wordt een norm bepaald op basis van een afweging tussen (ontwikkelings)ruimte voor een activiteit en beperking van hinder bij omwonenden.

De geluidbelasting van windturbines wordt op de gevel van een woning/gebouw berekend. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de reductie van geluid door bijvoorbeeld de buitenmuur en gevelisolatie. Doordat een gevel daarnaast nog isolerend werkt ligt het geluidsniveau binnen het object nog een stuk lager.

Berekeningen voor geluid van windturbines worden uitgevoerd volgens het Reken- en meetvoorschrift windturbines. Deze best beschikbare (wettelijke) rekenmethode voor de bepaling van de geluidbelasting gaat in alle gevallen uit van een 'meewindsituatie' en is daarmee een 'worst case' berekening. In de praktijk valt het geluidniveau over het algemeen dus lager uit. Als het hard waait wordt in praktijk het geluid van de windmolens overstemd door dat van de wind zelf. En er is lang niet altijd sprake van een 'meewindsituatie', de windrichting varieert immers.

Wanneer er wordt voldaan aan de grenswaarde of norm voor geluid op de gevel van een geluidgevoelig object is dan ook sprake van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat 'binnenshuis'. Dat wil dus niet zeggen dat de windturbines nooit te horen zijn of dat er in het geheel geen gehinderden te verwachten zijn.

Afhankelijk van windrichting- en snelheid kunnen er momenten zijn dat er wel sprake is van het hoorbaar zijn van de windmolens. Dit kan op dat moment ook als hinderlijk worden ervaren. Er is echter geen sprake van een structurele (constante) aantasting van het woon- en leefklimaat. De enkele keer dat de windmolens hoorbaar zijn en dit door sommige mensen als hinderlijk wordt ervaren is daarmee aanvaardbaar.

Hinder door geluidsbronnen

De normen van 47 en 41 dB voor L_{den} en L_{night} zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek door TNO⁶ en is gebaseerd op een aanvaardbaar geacht aandeel 'ernstig gehinderden' door windturbinegeluid binnenshuis van 8-9%.⁷ Voor windturbines is de norm ook tegelijkertijd het maximaal toelaatbaar niveau. Dit percentage van 8-9% ernstig gehinderden is gelijk aan het percentage ernstig gehinderden bij de maximaal toelaatbare geluidbelasting voor industrielawaai. Voor overige geluidsbronnen, zoals wegverkeer, geldt een hoger percentage geaccepteerde ernstig gehinderden bij de maximaal toelaatbare waarde.

Tabel: Verwacht percentage ernstig gehinderden (binnenshuis) voor verschillende geluidsbronnen⁸

Geluidveroorzakende activiteit/geluidsbron	Verwacht percentage ernstig gehinderden bij maximaal toelaatbaar geluidniveau
snelwegen (wegverkeer)	14 %
spoorwegen (railverkeer)	16%
industrieterrein	9%
luchtvaart (vliegverkeer)	54%
windturbines	9%

De gehanteerde grenswaarde (tegelijkertijd maximale geluidbelasting) voor geluid van de windmolens ligt lager dan de grenswaarden van andere belangrijke geluidsbronnen die ook aanwezig zijn in de directe omgeving van de locatie. Zo is de voorkeursgrenswaarde voor (snel)wegen 48 dB(A) op geluidgevoelige objecten. Voor nieuw aan te leggen wegen is bijvoorbeeld 65 dB het absolute maximum voor de geluidbelasting op de gevel van een woning.

⁶ Zie voor de uitgebreidere toelichting de Ruimtelijke Onderbouwing bij de vergunningaanvraag.

⁷ De TNO rapportage bevat een percentage van 8,09% bij 47 dB L_{den} maar dat wordt in andere (latere) stukken vaak afgerond als 9%.

⁸ Brief van de minister van VROM, 31 209, nr 135, 28-9-2010

Voor een geluidgezoneerde industrieterrein geldt dat er een geluidszone is vastgelegd rondom dit industrieterrein. Op de rand van deze zone mag het geluid van alle bedrijven op het industrieterrein bij elkaar opgeteld niet meer bedragen dan 50 dB(A). Voor (bedrijfs)woningen die op deze geluidgezoneerde industrieterreinen liggen is bepaald dat deze niet zijn beschermd tegen het industrie geluid van omliggende bedrijven. Voor woningen binnen deze zone is dus een hogere waarde dan 50 dB(A) vastgesteld. In de omgeving van windpark Energiepark A59 zijn de geluidgezoneerde industrieterreinen Weststad en Gasthuiswaard aanwezig.

3.2.5.3 Geluid Windpark A59

In de ruimtelijke onderbouwing bij de vergunningaanvraag wordt uitgebreid ingegaan op de onderbouwing van de geluidnorm, geluidsbelasting door de beoogde windmolens op de omgeving en de cumulatieve geluidbelasting met andere geluidbronnen, en wat dat betekent voor de omgeving (zie paragraaf 5.2.2 van de ruimtelijke onderbouwing).

In het uitgevoerde akoestisch onderzoek is de geluidbelasting berekend van de twee windturbines op de gevel van 14 representatieve toetspunten in de directe omgeving. De representatieve toetspunten zijn 10 geluidgevoelige objecten: namelijk 9 woningen, waaronder de dichtstbijzijnde woningen in Dommelbergen en Raamsdonkveer en Zorgcentrum Kloosterhoeve. Er is sprake van 4 bedrijfswoningen op geluidgezoneerde industrieterreinen⁹. Dit zijn op grond van de Wet geluidhinder geen geluidgevoelige objecten en deze hoeven niet aan de norm getoetst te worden. Maar voor de volledigheid is ook op deze toetspunten de geluidbelasting wel inzichtelijk gemaakt. Uit de geluidberekeningen blijkt dat er op alle geluidgevoelige objecten ruimschoots wordt voldaan aan de geluidsnormen voor de etmaalperiode (L_{den} 47 dB) en de nachtperiode (L_{night} 41 dB).

De bedrijfswoningen op geluidgezoneerd industrieterrein hoeven niet aan de geluidsnorm te worden getoetst, zoals al eerder aangegeven. De hoogste (worst case) geluidbelasting op een geluidgevoelig object (op de gevel van een woning) door de nieuwe windmolens is 44 dB L_{den} , dit is ruim onder de geluidsnorm van 47 dB L_{den} . De Kloosterhoeve krijgt een maximale geluidbelasting door de windmolens van 41 dB L_{den} . De dichtst bij de windmolens gelegen woning in Dommelbergen heeft een hoogste geluidbelasting van 40 dB L_{den} . De dichtst bij gelegen woning in Raamsdonkveer heeft een geluidbelasting van maximaal 39 dB L_{den} . Al deze woningen hebben dus een maximale geluidbelasting op de gevel die ruimschoots onder de norm van 47 dB L_{den} ligt.

---

⁹ In de ontwerp Ruimtelijke onderbouwing stond per abuis de woning Centraleweg 13 als woning op geluidgezoneerde bedrijventerrein weergegeven, dit is niet het geval.

Tabel 5.1 Rekenresultaten Windpark Energiepark A59 [dB(A)]

Toetspunt	Adres	L _{night}	L _{den}
1	Beelaertsweg 1, Raamsdonksveer	34	41
2	Keizersdam 95, Oosterhout	33	39
3	Keizersdam 61, Oosterhout	33	40
4 *	Statendamweg 105a, Oosterhout	37	44
5 *	Statendamweg 123, Oosterhout	40	46
6 *	Innovatiepark 15c, Oosterhout	35	41
7	Schanseind 17, Made	38	44
8 **	Centraleweg 13, Geertruidenberg	32	38
9	Gasthuiswaard 1, Geertruidenberg	31	37
10	Kloosterweg 1a-235, Raamsdonksveer	35	41
11	Landonk 24, Raamsdonksveer	32	38
12 *	Koopvaardijweg 46, Oosterhout	32	38
13	Heemraadsdam 25, Oosterhout	32	38
14	Parklaan 66, Raamsdonksveer	32	39

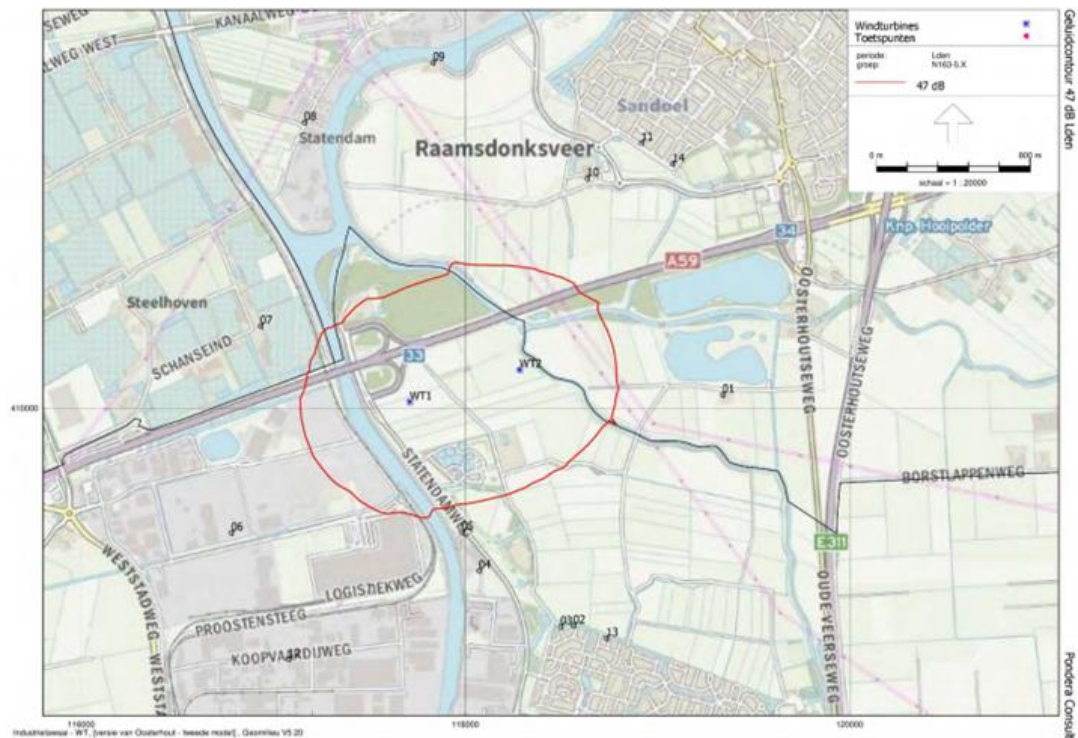
*: De woning is gelegen op een gezoneerd industrieterrein en is derhalve niet beschermd tegen windturbinegeluid, de effecten worden wel inzichtelijk gemaakt

** : In tegenstelling tot wat in het akoestisch rapport staat is deze woning gelegen binnen de geluidszone van een geluidgezoneerd bedrijventerrein, dus niet op het geluidgezoneerde bedrijventerrein zelf. De woning is daardoor wel beschermd tegen windturbinegeluid.

Geluidscontouren windturbines

Bij het berekenen van de geluidbelasting op toetspunten/ gevoelige objecten is ook een visualisatie gemaakt van de ligging van de (worst case) geluidscontour van 47 dB L_{den}. De 47 dB L_{den} geluidscontour rond de windturbines komt halverwege de afstand van de windturbines tot de dichtstbijzijnde woonwijken en liggen ook, zoals uit de rekenresultaten blijkt, op voldoende afstand van de verschillende toetspunten (zie figuur hieronder). De windmolens zijn dus niet structureel (constant) hoorbaar in de woonwijken of bij andere geluidsgevoelige objecten.

Andere geluidsbronnen in de omgeving

Van de 14 toetspunten liggen er vier op een geluidgezoneerd industrieterrein en één in de geluidszone van (rond) een geluidgezoneerd industrieterrein. Dit betekent dat in het verleden door de gemeente(raad) van Oosterhout, dan wel door de gemeente(raad) van Geertruidenberg is bepaald dat een hogere geluidsbelasting voor deze woningen dan de voorkeursgrenswaarde door industriegeluid aanvaardbaar is.

In Oosterhout gaat het om bedrijfswoningen op het industrieterrein Weststad. Voor deze woningen op het geluidgezoneerd industrieterrein is bepaald dat deze niet worden beschermd in het kader van de Wet geluidhinder.

In Geertruidenberg is bepaald dat op de omliggende woningen van industrieterrein Gasthuiswaard de maximaal toegestane geluidsbelasting door industriegeluid 55 dB is. Uit de doorrekening die is uitgevoerd voor het windpark voor cumulatieve geluidbelasting met alle geluidbronnen blijkt ook dat op al deze woningen er nu al (dus zonder de beoogde windmolens) sprake is van een hoge geluidbelasting van 55 dB of hoger door industriegeluid van omliggende bedrijven.

Uit de uitgevoerde cumulatieve geluidberekeningen blijkt ook dat het geluid door wegverkeer van de snelweg en andere wegen in de omgeving voor veel van de toetspunten hoog is. Dit wordt met name veroorzaakt door de snelweg A59. Woningen en andere geluidgevoelige objecten op korte afstand van de snelweg hebben een hoge geluidsbelasting tot maximaal 63 dB(A) door de snelweg. Uit de cumulatieve geluidberekening blijkt ook dat alle 14 representatieve toetspunten, dus ook de woningen in de bebouwde kom en de Kloosterhoeve, een geluidsbelasting voor wegverkeer hebben die ligt boven de voorkeursgrenswaarde van 48 dB(A).

De geluidsbelasting van de bestaande windmolens op Weststad zijn ook doorgerekend. Hieruit blijkt één woning een hogere belasting heeft van 52 dB L_{den} door de bestaande windmolens. Het gaat hierbij om een bedrijfswoning op het geluidgezoneerde industrieterrein Weststad zelf, die niet voor geluid hoeft te worden getoetst en nog wordt gesaneerd. Voor de overige representatieve toetspunten is de geluidbelasting van de bestaande windmolens onder de grenswaarde van 47 dB L_{den} .

Voor de omgeving van het Windpark A59 kan geconcludeerd worden dat de geluidbelasting door andere geluidsbronnen, dan windturbines, hoog is, dan wel door de andere geluidbronnen wordt bepaald. Afhankelijk van de locatie overheerst wegverkeersgeluid, danwel industriegeluid. De nieuwe windmolens van het Windpark A59 blijven ruim onder de norm voor windturbinegeluid. In de toekomstige situatie is de bijdrage van geluid door de windturbines door de lage geluidsproductie/bijdrage op de gevels van gevoelige objecten - en door de hoge geluidbelasting van andere geluidsbronnen in de omgeving – zeer beperkt.

3.2.5.4 Cumulatief geluid

Cumulatie met andere geluidbronnen wordt beschouwd als er sprake is van blootstelling aan meer dan één geluidbron volgens de rekenregels uit het Reken- en meetvoorschrift windturbines.

Voor de 14 representatieve toetspunten is daarom in de ruimtelijke onderbouwing ook inzichtelijk gemaakt wat de realisatie van Windpark A59 betekent voor de cumulatieve geluidbelasting met andere geluidbronnen in de omgeving. In het geval van dit project zijn dat wegverkeersgeluid, scheepvaartgeluid, industriegeluid en het geluid van het bestaande windpark Weststad. De industriële spoorlijn op Weststad heeft zodanig weinig vervoersbewegingen (circa 250 treinen per jaar) dat deze verwaarloosbaar is in de geluidbijdrage en dus niet is meegenomen.

Ook worden de windmolens gebouwd in een gebied dat is gelegen in de zogenoemde 'laagvliegrouete VO'. Het effect hiervan is echter verwaarloosbaar, omdat dit om een zeer beperkt aantal vliegbewegingen gaat. Dit is een ambtshalve wijziging en die zal worden doorgevoerd in de ruimtelijke onderbouwing.

Voor het bepalen van de cumulatieve geluidbelasting bestaat dus wel een rekenmethodiek maar geen norm waaraan getoetst kan worden. De berekening van de cumulatieve geluidbelasting wordt gebruikt ter indicatie van het heersende en gewijzigde woon- en leefklimaat. In de voorgeschreven rekenmethodiek wordt windturbinegeluid extra zwaar meegewogen vanwege de aard van de hinderlijkheid (volcontinu). Een gangbare en geaccepteerd methodiek om cumulatieve geluidbelasting te beoordelen is met gebruik van de 'Methode Miedema'. In deze methode wordt de akoestische kwaliteit van de omgeving bepaald voor en ná toevoeging van een nieuwe geluidbron. Hiermee kan de leefomgeving objectief worden beoordeeld

In de huidige en toekomstige situatie met het windpark wordt de akoestische kwaliteit van de omgeving ter plaatse van de geselecteerde toetspunten veelal bepaald door wegverkeer en industriegeluid. De akoestische kwaliteit van de omgeving varieert, ook op dit moment zonder de extra windmolens, van redelijk (≤ 55 dB L_{den}) tot zeer slecht (> 70 dB L_{den}). Er vindt in de 'worst-case'-berekening op twee punten een cumulatieve verslechtering op de schaal van Miedema plaats. Ter plaatse van Keizersdam 61 is dit van redelijk naar matig en op het adres Statendamweg 123 van tamelijk slecht naar slecht. In beide gevallen is dit echter het gevolg van een cumulatieve verslechtering van slechts (afgerond) 1 dB L_{den} .

Dit betekent dat er een toename in geluid is van 1 dB L_{den} op die twee toetspunten door cumulatie van de twee windmolens met de overige bronnen, uitgaande van een worst-case windturbines voor geluid. Daarbij moet in ogenschouw genomen worden dat windturbinegeluid in de cumulatieve geluidbelasting zwaarder meetelt vanwege grotere hinderlijkheid dan bijvoorbeeld wegverkeersgeluid en industriegeluid. Het werkelijke aandeel van geluid van de nieuwe windturbines in de cumulatieve geluidsbelasting ligt dus lager. Daarnaast is een toename van geluidbelasting van 1-2 dB(A) door het menselijk oor niet tot nauwelijks waarneembaar.

Uit het geluidonderzoek blijkt verder dat bij zes referentiewoningen de geluidbelasting met maximaal 1 dB L_{den} toeneemt als gevolg van het toevoegen van twee windturbines. Bij die woningen varieert de gecumuleerde geluidbelasting maximaal van 55-66 dB. In alle gevallen zijn de andere geluidbronnen, dan de windturbines, daarin bepalend. Gelet op het beperkte aantal woningen waar er sprake is van een cumulatieve verslechtering, plus dat het gaat om

een zeer beperkte (voor het menselijk gehoor niet waarneembare) toename in cumulatief geluid van 1 dB, wordt dat aanvaardbaar geacht.

3.2.5.5 Geluid en de Kloosterhoeve

De Kloosterhoeve betreft een zorglocatie voor patiënten met de ziekte van Huntington. De Kloosterhoeve bevindt zich op ca 1.060 meter van de dichtstbijzijnde beoogde windmolen uit het windpark A59. Uit de zienswijzen komt naar voren dat indieners zorgen hebben over het geluid van de windmolens voor de gezondheid van deze patiënten.

De ziekte van Huntington is een ongeneeslijke, erfelijke aandoening, waarbij bepaalde delen van de hersenen worden aangetast door uitval van hersencellen. De ziekte is progressief, wat betekent dat de klachten steeds ernstiger worden. Meest kenmerkend voor de ziekte van Huntington zijn ongewilde bewegingen (chorea) door een stoornis in de aansturing van de spieren. Dit kan ook leiden tot verstarring of verstijving. Andere lichamelijke klachten kunnen ontstaan op het gebied van spreken, slikken en de balans. Daarnaast leidt de ziekte met name tot verstandelijke achteruitgang en psychische veranderingen, zoals:

- stemmingsveranderingen als depressie en angst
- dementie
- apathie (initiatiefloos)
- dwangmatigheid
- verhoogde prikkelbaarheid, met boosheid, schelden en soms agressie als gevolg
- vermindering van het concentratie- en aandachtsvermogen
- verslechtering van het kortetermijngeheugen
- moeite met het aanleren van nieuwe zaken

Zoals in paragraaf 3.2.5.3 onderbouwd is het geluidsniveau van het Windpark A59 op de gevel van de Kloosterhoeve 41 dB. Daarmee blijft dit ruimschoots onder de normen die aanvaardbaar worden geacht (47dB). Uit de berekeningen blijkt dat het geluidsniveau in de nachtperiode op 35 dB uitkomt. Ook dit is ruimschoots onder de norm van 41 dB. Dit betreft het geluid op de gevel van de Kloosterhoeve. Dat betekent dat het geluid binnenshuis nog een stuk lager ligt.

De Kloosterhoeve ligt dicht bij andere zware geluidsbronnen, zoals de snelweg A59 en de nieuw aan te leggen verbindingsweg tussen Oosterhout en Raamsdonksveer. Deze geluidsbronnen dragen meer bij aan de geluidbelasting op de Kloosterhoeve dan de windmolens.

Uit de berekening blijkt bijvoorbeeld dat het geluid van de snelweg bij de Kloosterhoeve 55 dB bedraagt. Het geluid van de windmolens zal dan ook het grootste deel van de tijd wegvallen tegen het geluid van het verkeer.

De Kloosterhoeve is iets meer dan 10 jaar geleden op deze locatie is gevestigd. Daarvoor was deze functie op deze locatie niet toegestaan. Op dat moment was ook de snelweg A59 en de daarbij horende geluidsbelasting op deze locatie aanwezig. Er is destijds een ruimtelijke afweging gemaakt waarbij door de initiatiefnemer en het bevoegd gezag is geoordeeld dat vestiging van deze functie ondanks deze geluidsbelasting op deze locatie ruimtelijk aanvaardbaar was (en deze geluidsbelasting dus niet schadelijk is voor de gezondheid van de betreffende patiënten). Het is ons ook niet gebleken dat het geluid van de snelweg afgelopen jaren tot gezondheidsklachten bij de patiënten heeft geleid.

Aangezien de geluidsbelasting van de windturbines veel lager ligt dan het geluid vanaf de snelweg en het grootste deel van de tijd wegvalt achter het geluid van de snelweg, kunnen we concluderen dat ook met de plaatsing van de windturbines voor wat betreft geluid nog altijd sprake is van een ruimtelijk aanvaardbare situatie en dat gezondheidsklachten als

gevolg van het geluid dat de windturbines produceren niet te verwachten zijn. In paragraaf 3.2.6 wordt nog specifiek ingegaan op het laagfrequent geluid van de windmolens in relatie tot de gezondheid van de patiënten van de Kloosterhoeve.

3.2.5.5 Toezicht op naleving milieuvoorschriften vergunning

De Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant is de bevoegde instantie die onafhankelijk toezicht houdt op de naleving van de vergunningvoorschriften.

Voor handhaving zijn de rekenregels uit het Reken- en meetvoorschrift windturbines (Activiteitenregeling milieubeheer Bijlage 4,) beschikbaar als basis.

Met berekeningen en/of metingen, zoals ook beschreven in het Reken- en meetvoorschrift windturbines wordt nagegaan of de windmolens voldoen aan hetgeen vergund is, en of eventuele aanvullende (handhavende) maatregelen genomen moeten worden.

3.2.5.6 Conclusie geluid algemeen

Voor geluid is getoetst aan de normen uit Activiteitenbesluit en -regeling. Deze normen zijn ook ruimtelijke aanvaardbaar. Er is geen sprake van gevoelige objecten (woningen, etc.) binnen de 47 dB L_{den} of 41 dB L_{night} contour. De geluidbelasting van de windmolens op geluidgevoelige objecten ligt gemiddeld veel lager dan 47 dB L_{den} door de relatief grote afstand tussen de windmolens en de gevoelige objecten. Dit geldt ook voor de specifieke zorglocatie de Kloosterhoeve.

Daarnaast zijn er geluidsbronnen in de omgeving die dermate veel zwaarder zijn dat deze het geluid van de windmolens het overgrote deel van de tijd overstijgen. Wat betreft de cumulatie van geluid tussen de verschillende bronnen en de windturbines wordt geconcludeerd dat de toename van geluid door het windpark A59 dermate laag is (1-2 dB), dat dit verschil niet door het menselijk oor waarneembaar is. Incidenteel zullen windmolens in de omgeving mogelijk hoorbaar zijn, afhankelijk van windrichting en -snelheid. De incidenteel mogelijk te ervaren (tijdelijke) hinder hierdoor wordt als aanvaardbaar beoordeeld door het college.

3.2.6 Geluid en gezondheid

De gemeente Oosterhout heeft navraag gedaan bij de GGD West-Brabant over (ervaren) geluidsoverlast door windmolens in relatie tot gezondheid. Het antwoord is weergegeven in onderstaand kader. De GGD bevestigt hiermee hetgeen is opgenomen in de ruimtelijke onderbouwing bij de omgevingsvergunningaanvraag over de relatie tussen gezondheid en geluid. Namelijk dat er geen wetenschappelijk bewijs is dat er gezondheidsproblemen optreden als gevolg van het geluid van de windmolens indien voldaan wordt aan de geluidnormen 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night} .

De minister van EZK verwijst in zijn brief van 6 juli 2022¹⁰ naar het systematisch overzicht dat het RIVM heeft gegeven van de stand van de wetenschappelijke kennis op het gebied van windturbines en gezondheid. Het RIVM stelt hierin: Uit het overzicht van de wetenschappelijke onderzoeken blijkt dat er een duidelijke relatie bestaat tussen het geluidniveau van windturbines en hinder. Er is geen eenduidig bewijs gevonden voor een relatie met slaapverstoring: met andere woorden de ene studie vindt wel een effect en de andere niet. Voor andere gezondheidseffecten zoals hart- en vaatziekten, stofwisselingsstoornissen, mentale gezondheid en cognitieve effecten is niet voldoende bewijs gevonden. Dit kan betekenen dat er geen relatie is, er nog onvoldoende onderzoek gedaan is, het onderzoek van lage kwaliteit is, of dat er tegenstrijdige resultaten zijn. Zie <https://www.rivm.nl/windenergie/windmolens-gezondheid> voor uitgebreidere informatie en de factsheet Windturbines en Gezondheid.

De minister van EZK heeft het RIVM opdracht gegeven om nader onderzoek te doen naar o.a. het geluid van windmolens en slaapverstoring en andere gezondheidseffecten die soms in verband worden gebracht met windturbinegeluid, maar die niet wetenschappelijk zijn aangetoond. Een belemmering hierbij, zo stelt de minister in zijn brief van 6 juli 2022, is dat er

¹⁰ Tweede Kamer, kamerstuk 33612, nr 1085

– juist vanwege het beleid voor de bescherming van omwonenden – mogelijk te weinig mensen in de buurt van windturbines wonen om harde uitspraken te kunnen doen.

3.2.6.1 Second opinion laagfrequent geluid en gezondheid TNO

De onderbouwing bij de vergunningaanvraag m.b.t. laagfrequent geluid is getoetst door de gemeente en als voldoende beoordeeld. Op verzoek van de gemeenteraad is door TNO een second opinion uitgevoerd naar het onderdeel laagfrequent geluid (geluid tussen de 20 en 100 Hz) uit de ruimtelijke onderbouwing bij de vergunningaanvraag. Het eindrapport is als bijlage 1 bij de beantwoording van de zienswijzen toegevoegd.

Ook TNO concludeert dat er (momenteel) geen bewijs is dat de grenswaarden van 47 dB L_{den} of 41 dB L_{night} voor windturbinegeluid onvoldoende bescherming bieden tegen laagfrequent geluid. TNO heeft de argumentatie uit de ruimtelijke onderbouwing van Eneco onderzocht. TNO stelt dat de gebruikte literatuur (o.a. RIVM en GGD) inderdaad kan worden beschouwd als een onderbouwing van de stelling dat de genoemde normen voldoende bescherming bieden.

Daarnaast heeft TNO een toets uitgevoerd op laagfrequent geluid op de 14 toetspunten uit de ruimtelijke onderbouwing volgens twee in Nederland gangbare, maar niet wettelijk vastgelegde methodes: de methode van de NSG (Nederlandse Stichting Geluidshinder) en de methode van Vercammen.

De NSG geeft een frequentie-afhankelijk geluidniveau (de NSG-curve) waarboven het laagfrequente geluid hoorbaar is. De tweede methode werkt met de Vercammen-curve, die het niveau aangeeft waarbij een bepaalde kans op hinder (volgens Vercammen 3 tot 10%) door laagfrequent geluid optreedt.

Voor de vergelijking tussen de resultaten van de berekeningen en de bovengenoemde curves beschouwt TNO zowel de huidige als de toekomstige situatie. Op vijf van de veertien toetspunten is er in de bestaande situatie al een overschrijding van de NSG-curve en op één van deze vijf toetspunten is er een overschrijding van de Vercammen-curve. Dit toetspunt ligt echter op het bedrijventerrein Weststad, welke geluidgezoneerd is.

In de toekomstige situatie, met de twee extra windmolens, is er (vanzelfsprekend) op dezelfde vijf punten een overschrijding van de NSG-curve en komen er drie punten met een overschrijding bij. Dit betreft twee woningen en zorglocatie de Kloosterhoeve. De toekomstige situatie leidt niet tot overschrijdingen van de Vercammen-curve op andere punten dan het punt waar in de bestaande situatie al een overschrijding is.

Hieruit concludeert TNO dat de nieuwe windturbines kunnen zorgen voor laagfrequent geluid dat binnenshuis hoorbaar kan zijn, maar dat de kans op hinder door laagfrequent geluid volgens de methode met toetsing aan de Vercammen-curve klein is in 13 van de 14 toetspunten, waaronder ook de Kloosterhoeve. Het ene toetspunt waar mogelijk hinder ondervonden kan worden van het laagfrequent geluid heeft daar in de huidige situatie ook al last van. Dit betreft een bedrijfswoning op (geluidgezoneerd) industrieterrein Weststad.

Gezondheidsschade als gevolg van laagfrequent geluid geproduceerd door de nieuwe windturbines voor inwoners van Dommelbergen of Raamsdonksveer is daarmee niet te verwachten door de realisatie van het Windpark A59.

3.2.6.3 Conclusie (laagfrequent) geluid en gezondheid

De gemeente Oosterhout heeft geconcludeerd bij de beoordeling van de omgevingsvergunningaanvraag dat het geluid dat wordt geproduceerd door de beoogde windmolens geen risico voor de volksgezondheid oplevert. De norm voor windturbinegeluid van 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night} biedt ook voldoende bescherming tegen (laagfrequent) geluid van windturbines, zelfs wanneer zoals in de ruimtelijke onderbouwing bij de vergunningaanvraag wordt uitgegaan van een worst-case voorbeeldwindturbine voor

geluidberekeningen. TNO bevestigt in de door haar uitgevoerde second opinion deze conclusie.

Tevens concludeert TNO, op basis van een tweetal wetenschappelijke methodes om hinder door laagfrequent in beeld te brengen, dat de nieuwe windturbines kunnen zorgen voor laagfrequent geluid dat binnenshuis hoorbaar kan zijn. Maar dat de kans op hinder door laagfrequent geluid volgens de methode met toetsing aan de Vercammen-curve klein is in 13 van de 14 toetspunten, waaronder ook de Kloosterhoeve.

Het college concludeert ook dat er geen redenen zijn om aan te nemen dat de beoogde twee extra windturbines in de Oranjepolder een dusdanige extra geluidsbelasting opleveren ten opzichte van de bestaande geluidsbronnen (wegen en industrieterreinen) dat deze windmolens tot onaanvaardbare hinder of gezondheidsproblemen zullen leiden. Er is dan ook geen reden om de vergunning op deze grond te weigeren of het project aan te laten passen.

3.2.7 Visuele hinder

Uit de zienswijzen blijken zorgen over vooral de hoogte van de windmolens. Het plaatsen van de twee extra windturbines leidt er volgens de reclamanten onder meer toe dat het aanzien van de Oranjepolder blijvend en ingrijpend wordt veranderd en de horizon wordt 'vervuild'. Daarnaast zullen de windmolens ook van (signalerings-)verlichting voorzien worden wat volgens reclamanten voor extra overlast zorgt.

Ten aanzien van windparken op land hanteert de Raad van State als uitgangspunt dat gevolgen van enige betekenis aanwezig kunnen worden geacht binnen een afstand van tien keer de tiphoogte van de dichtstbijzijnde windturbine, gemeten vanaf de voet van de windturbine. Daarbij wordt acht geslagen op de factoren afstand tot, zicht op, planologische uitstraling van en milieugevolgen (o.a. geur, geluid, licht, trilling, emissie, risico). De Raad van State gaat er van uit dat de gevolgen voor het woon- en leefklimaat op een afstand van meer dan tien keer de tiphoogte in beginsel te beperkt zijn om nog te kunnen spreken van gevolgen van enige betekenis.

In beginsel kunnen er dus gevolgen van enige betekenis aanwezig zijn voor omwonenden, maar dat wil echter niet zeggen dat er ook is sprake van onaanvaardbare hinder. In de ruimtelijke onderbouwing bij de omgevingsvergunningaanvraag is door Eneco onderbouwd dat sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat in het kader van een goede ruimtelijke ordening. Deze is getoetst door de gemeente en correct bevonden.

3.2.7.1 Hoogte van de windmolens

De twee beoogde windmolens hebben een maximale tiphoogte 235 meter en een opwekcapaciteit van circa 5 megawatt (MW). Uitgaande van dit opgestelde vermogen levert deze windmolen (afhankelijk van het type turbine) naar verwachting een jaarlijkse productie van 15 GWh per molen.

Met het windklimaat in de gemeente Oosterhout zijn op dit moment windmolens nodig met een minimale hoogte van circa 200 meter om tot een rendabele exploitatie te kunnen komen. De reden hiervoor is dat de subsidies op duurzame energie (SDE+++regeling) langzaam en jaarlijks wordt afgebouwd zodat projecten steeds meer zonder subsidie gerealiseerd kunnen worden. Dit leidt er, in combinatie met de technologische ontwikkelingen in de windenergiesector, toe dat hogere windmolens met grotere rotoren en een toename van het generatorvermogen noodzakelijk zijn. Lagere windmolens zijn financieel niet meer rendabel met de huidige SDE-subsidies. Daar komt bij dat de veronderstelling dat grotere windturbines zonder meer exponentieel meer hinder voor de omgeving geven niet correct is. De exacte hoogte van de turbine is vanuit het menselijk standpunt niet in te schatten. Het is daarom niet zozeer de hoogte van de molen die tot visuele hinder leidt, maar het feit dat deze molen er komt. Ook de hoeveelheid geproduceerd geluid neemt bij een hogere windmolen niet per definitie toe ten opzichte van andere (lagere) windturbines. Grotere windturbines zijn wel veel efficiënter doordat ze een veel hogere elektriciteitsproductie kennen.

De initiatiefnemer Eneco is in haar aanvraag voor de omgevingsvergunning uitgegaan van een bandbreedte qua afmetingen met een maximale tiphoogte van 235 meter en een maximale rotor van 170 meter om tot rendabele exploitatie te kunnen komen. De initiatiefnemer kan er dus voor kiezen om uiteindelijk voor een lagere molen te gaan, dat is uiteindelijk afhankelijk van de onderhandelingen met windturbineleveranciers, de uiteindelijke turbinekeuze en daarmee de businesscase van het windpark.

Er zijn op dit moment maar weinig 'lagere' turbines nog op de markt te verkrijgen. Een windturbine met een tiphoogte van 150 meter was enkele jaren geleden nog gangbaar, met de toen beschikbare SDE-subsidies. Door dalende SDE-subsidies zijn deze windmolens niet meer rendabel te exploiteren en fabrikanten produceren ze daarmee ook steeds minder.

De energieopbrengst van de 'kleinere' turbines (maximaal 150 meter hoog) is ook aanzienlijk lager dan die van grote windturbines (220 meter plus). Voor een vergelijkbare opbrengst met kleinere turbines moeten hierdoor meer windturbines gebouwd worden die een groter gebied beslaan en daarmee ook dicht bij woningen kunnen komen en meer hinder kunnen veroorzaken. In de ruimtelijke onderbouwing bij de omgevingsvergunningaanvraag van Eneco wordt geconcludeerd dat de voorgestelde maximale afmetingen zijn in te passen vanuit alle milieuaspecten. Uit toetsing door de gemeente is gebleken dat dit correct is.

3.2.7.2 (Beleving van) visuele hinder

Windturbines voegen door hun grote maat en schaal in vergelijking met andere objecten een nieuwe laag toe aan het landschap. Door hun grote afmetingen ontstijgen moderne windturbines de schaal van andere landschapselementen. Dat is iets wat niet te ontkennen valt. De twee windmolens hebben een maximale tiphoogte van 235 meter. De windturbines zijn voor de waarnemer vanaf veel plekken in de ruime omgeving (afhankelijk van de positie waar men staat en mits er geen afscherming aanwezig is) duidelijk zichtbaar. Op sommige plaatsen zullen de windmolens ook vanuit de tuin of vanuit de woning zichtbaar zijn.

De windmolens zullen zeker zichtbaar zijn aan de skyline van Oosterhout en vanaf de randen van woonwijken rondom de Oranjepolder. Bij gebruik van de Oranjepolder voor fietsen of wandelen zijn de windmolens altijd zichtbaar. Dit geldt ook voor de reeds bestaande 6 windmolens. Deze toekomstige windmolens zijn onderdeel van het landschap en geven een zeker mate van herkenning en oriëntatie aan het gebied. Dat geldt ook voor andere niet-natuurlijke elementen in het landschap, zoals de bestaande windmolens, de snelweg, industrieterrein Weststad, de Rioolwaterzuivering en op meer afstand de koeltorens van de Amercentrale, de voormalige watertoren en hoge elektriciteitsmasten.

Of er sprake is van visuele hinder of zichtvervuiling door hoge/opvallende niet-natuurlijke elementen is in belangrijke mate subjectief van aard en mede afhankelijk van de locatie waar men zich bevindt ten opzichte van de windmolens. Zeker bij gezichtspunten op grotere afstand kunnen verticale elementen dicht bij het gezichtspunt (zoals bebouwing, (stammen van) bomen en bosschages) het zicht op de windturbines (deels) wegnemen. In tijden van het jaar waarin er geen bladeren aan de bomen zitten, zijn de windturbines meer zichtbaar.

Er bestaat geen landelijke norm of richtlijn of andere vorm van regelgeving voor wat betreft een aan te houden afstand voor de plaatsing van windmolens ten opzichte van de bebouwde kom in verband met visuele hinder of zichtbaarheid. Dat iemand windmolens 'lelijk' vindt is dus geen reden om de omgevingsvergunning te weigeren. In Nederland bestaat geen recht op (blijvend) vrij uitzicht. In een dichtbevolkt land als Nederland is het ook onmogelijk dit te garanderen. Er moet sprake zijn van een goede ruimtelijke ordening (of een aanvaardbaar woon- en leefklimaat). Per situatie zal een overheid (in dit geval de gemeente Oosterhout) moeten bepalen of er sprake is van een redelijke en aanvaardbare situatie.

Onze woon- en leefomgeving is nu eenmaal altijd aan verandering onderhevig. De energietransitie zal daar komende decennia in grote mate aan bijdragen. Iedereen krijgt daarmee te maken. In dit geval zijn de windmolens gepland op zeer ruime afstand van de meeste woningen (tenminste ca. 1400 meter). Ook worden ze geplaatst bij bestaande

structuren (snelweg, rioolwaterzuivering, industrieterrein en bestaande windturbines). We beoordelen de toekomstige situatie dan ook als aanvaardbaar. Ook wat betreft eventuele visuele hinder door het draaien van de wieken van de windmolens oordeelt het college dat deze aanvaardbaar is. Hoe groter de turbine, hoe rustiger de wieken draaien.

3.2.7.3 Hinder door slagschaduw

Ten aanzien van visuele hinder en overlast wordt door reclamanten ook gewezen op het aspect slagschaduw. Als de zon op de mast en de rotor van een windturbine schijnt, veroorzaakt dit een (bewegende) schaduw. We noemen dit slagschaduw. Als slagschaduw op het raam van een woning valt, kan de wisseling tussen schaduw en zon hinderlijk zijn, doordat deze wordt ervaren als flikkering. Dit geldt vooral in het voor- en najaar, als de zon lager staat.

Het Activiteitenbesluit en -regeling gaat uit van een norm voor slagschaduw. Deze komt neer op circa 6 uur per jaar als geaccepteerde benadering van de norm uit de Activiteitenregeling. Voor het Windpark Energiepark A59 kiest Eneco ervoor om voor slagschaduw te mitigeren naar maximaal 30 minuten slagschaduw per jaar. Maximaal 30 minuten slagschaduw per jaar is verwaarloosbaar ten opzichte van het totale aantal zonuren per jaar.

Het door Eneco voor windpark Energiepark A59 hanteren van de norm voor slagschaduw van windturbines van maximaal 0,5 uur slagschaduw per jaar sluit de mogelijke (hinder)effecten daarvan voor woningen en andere gevoelige objecten vrijwel uit, en is daardoor ook ruimtelijk zonder meer aanvaardbaar.

De windturbines van het windpark worden uitgerust met een stilstandvoorziening om te voldoen aan de norm van maximaal een half uur slagschaduw per jaar. In de turbinebesturing worden hiervoor dagen en tijden geprogrammeerd waarbinnen de rotor wordt gestopt omdat er dan slagschaduw valt op woningen die bijdragen aan een overschrijding van de norm. De automatische stilstandvoorziening en projectspecifieke norm voor slagschaduw van een half uur per jaar wordt vastgelegd met een voorschrift in omgevingsvergunning.

Voor alle woningen, zo ook voor de Kloosterhoeve, geldt dat zij aan niet meer dan een half uur slagschaduw per jaar worden blootgesteld door het Windpark A59. Daarmee draagt Windpark A59 ook een verwaarloosbare slagschaduwbelasting bij aan cumulatieve slagschaduwduur met de bestaande windturbines op Weststad. Er is daarmee ook geen aanleiding om aanvullend een cumulatieve norm te stellen.

3.2.7.4 Visuele hinder door (obstakel)verlichting

Voor een windturbine hoger dan 150 meter (tiphoogte) geldt de plicht dat de turbine voorzien dient te worden van obstakelverlichting voor de luchtvaartveiligheid. Overdag wordt wit licht gevoerd en 's nachts rode verlichting.

Wat betreft de visuele hinder als gevolg van de (obstakel)verlichting op de windmolen is deze beperkt. Deze markeringslichten veroorzaken gezien de afstanden tot woningen geen lichthinder in de gangbare zin, waarbij woonruimtes in woningen door inschijnen worden opgelicht. In dit verband kan eerder worden gesproken van landschappelijke invloed, door het zichtbaar zijn van de windturbinelocatie in de nachtelijke uren.

Er zijn inmiddels diverse technische oplossingen beschikbaar voor obstakelverlichting van windmolens, gericht op beperken van hinder voor de omgeving.

Er is al een (voorlopig) voorstel voor het aanbrengen van markering en obstakellichten op de windturbines van windpark Energiepark A59 ingediend voor instemming bij ILenT. Dit plan gaat uit van de momenteel best beschikbare (en juridisch toe te passen) technieken gericht op het voorkomen van hinder. ILenT heeft op 30 mei 2022 instemming verleend over toe te passen verlichtingsplan. Er is derhalve al een goedgekeurd verlichtingsplan voor windpark Energiepark A59. Bij definitieve windturbinekeuze wordt door initiatiefnemer beoordeeld of het verlichtingsplan een update vraagt op basis van de dan best beschikbare technieken om hinder te voorkomen.

De minister van EZK heeft in zijn brief van 6 juli 2022 aangegeven dat naderingsdetectie verplicht wordt bij nieuw te bouwen windturbines vanaf 2024. Hij stelt hierover: *"Naderingsdetectie zorgt er voor dat de verlichting alleen gaat branden als een luchtvaartuig de windmolen nadert. Dit kan met behulp van een radar bij het windpark of met behulp van een ontvanger bij het windpark en een transponder in het vliegtuig. Deze laatste techniek is mogelijk geworden sinds vorig najaar alle vliegtuigen een transponder aan boord moeten hebben. Het gebruik van naderingsdetectiesystemen bij nieuwe windparken zal naar verwachting op 1 januari 2024 verankerd zijn in de Omgevingswet."* Aangezien de windturbines na 1 januari 2024 worden gebouwd, is de ontwikkelaar dan mogelijk verplicht deze naderingsdetectie toe te passen.

3.2.7.5 Concluderend

Geconcludeerd wordt dat geen sprake is van onaanvaardbare visuele hinder door slagschaduw of verlichting. Conform afspraak met de initiatiefnemer zal de slagschaduw gereduceerd worden tot maximaal een half uur per jaar. Ten aanzien van de verlichting zal op het moment van bouwen de naderingsdetectie mogelijk wettelijk verplicht zijn. Bij definitieve windturbinekeuze wordt door initiatiefnemer beoordeeld of het verlichtingsplan een update vraagt op basis van de dan best beschikbare technieken om hinder te voorkomen. Naderingsdetectie wordt toegepast indien dat dan beschikbaar is en de toepassing ervan ook juridisch is verankerd in de Nederlandse wetgeving. Er zal een voorschrift aan de omgevingsvergunning worden verbonden om de best beschikbare technieken toe te passen voor de obstakelverlichting.

Weliswaar zijn de windmolens zichtbaar op afstand en in sommige gevallen vanuit huis. Dat leidt echter niet tot dusdanige hinder dat er sprake is van een onaanvaardbaar woon- of leefklimaat. De afstand van de bebouwing tot de windmolens is daarvoor hoe dan ook te groot.

3.2.8 Ruimtelijke kwaliteit

Door de reclamanten is erop gewezen dat in de plannen voor het windpark onvoldoende aandacht voor de landschappelijke inpassing is. Volgens de insprekers draagt het plan niet bij aan behoud en bevordering van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied en is daarnaast geen toepassing gegeven aan het principe van zorgvuldig ruimtegebruik.

3.2.8.1 Landschappelijke inpassing en zorgvuldig ruimtegebruik

De landschappelijke beleving in het gebied gaat met de komst van het windpark A59 ontegenzeggelijk veranderen. Ook zijn hierover afspraken gemaakt met de provincie in het 'afsprakenkader van West-Brabant voor de kwaliteitsverbetering van het Landschap'. Met dit kader wordt de initiatiefnemer verplicht eenmalig een investering te doen in de kwaliteitsverbetering van het landschap op of rondom het plangebied.

Door de afmetingen van de windmolens zijn deze niet landschappelijk te 'verstoppert'. Het plaatsen van enkele bomen of bosschages rondom de windmolens heeft vanuit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteit dan ook geen meerwaarde. Om die reden hebben Eneco en gemeente in overleg ervoor gekozen dat de verplichte bijdrage van Eneco aan de kwaliteitsverbetering van het landschap wordt toegevoegd aan het Groenfonds van de gemeente. Conform het beleidskader van de provincie draagt Eneco 10.000 euro bij per opgesteld MW vermogen. De totale bijdrage is circa €100.000 euro (uitgaande van €10.000 per opgesteld MW vermogen, 2 windmolens van 5 MW). Dit is vastgelegd in de anterieure overeenkomst.

De besteding van deze middelen hangt mede af van de realisatie van het zonnepark als onderdeel van het gehele Energiepark A59. Een goede landschappelijke inpassing van het zonnepark en de bijdrage van de kwaliteitsverbetering van het landschap daarvan zijn, in tegenstelling tot de windmolens, wel in te vullen voor de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van de Oranjepolder. Het landschappelijke inpassingsplan van het zonnepark zorgt, wanneer dit wordt gerealiseerd, dan ook mede voor de landschappelijke inpassing van de windmolens en de eventuele besteding van de verplichte bijdrage vanuit het windpark aan het Groenfonds. Zo kan ervoor gekozen worden deze bijdrage van Eneco aan het Groenfonds te gebruiken om extra kwaliteit toe te voegen aan de landschappelijke inrichting van het gehele Energiepark A59.

Indien het zonnepark niet wordt gerealiseerd zal de huidige gebruik conform bestemming agrarisch blijven. De bijdrage aan de kwaliteitsverbetering van het landschap zal dan worden besteed aan groen- of natuurprojecten in de omgeving van het windpark, zodat een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied wordt gerealiseerd.

3.2.8.2 Gebruikswaarde

Gesteld kan worden dat sprake is van zorgvuldig ruimtegebruik. Dit bevindt zich in het feit dat er sprake is van beperkte ruimtebeslag (twee windmolens met opstelplaatsen en een onderhoudsweg) en dat het oorspronkelijk grondgebruik (hier agrarisch) nog steeds onder de windturbines kan voortduren. De opwek van duurzame energie is minstens net zo noodzakelijk als het telen van gewassen. Daarmee is de gemeente van mening dat de grond niet als verloren moet worden beschouwd voor een periode van 25 jaar. De gebruikswaarde van de polder wordt door het windpark niet aangetast.

Ook is geen sprake van een afname van de recreatieve waarde. De Oranjepolder blijft beschikbaar voor recreatie wanneer de windmolens worden gerealiseerd. Immers, de windmolens zullen slechts gebruik maken van een klein deel van het gebied, welke nu in gebruik is als landbouwgrond. Door te investeren in de kwaliteitsverbetering van het landschap met de verplichte bijdrage hieraan van Eneco, kan de recreatieve waarde van de polder mogelijk zelfs worden verhoogd.

3.2.8.3 Toekomstwaarde

De gemeente maakt met Eneco in de anterieure overeenkomst afspraken over het verwijderen van de windturbines na 25 jaar en over het herstel van de oorspronkelijke situatie. Hierover wordt ook een voorwaarde in de omgevingsvergunning opgenomen. Daarmee wordt geborgd dat deze grond na 25 jaar weer voor agrarisch gebruik benut kan worden.

3.2.8.4 Cumulatie van projecten

Reclamanten stellen dat de leefomgeving steeds meer onder druk staat en dat, behalve het windpark, sprake is van een opeenstapeling van plannen en projecten, zoals aanpak Statendamweg, knooppunt Hooipolder, de 380Kv-lijn, etc.

Dat sprake is van een omgeving waarin verschillende projecten spelen valt niet te ontkennen. Zoals al eerder opgemerkt is onze leefomgeving altijd aan verandering onderhevig. Projecten als aanpassing Statendamweg en knooppunt Hooipolder vinden plaats om de ontwikkeling en groei van o.a. Oosterhout en Geertruidenberg te kunnen laten plaatsvinden. De projecten zullen in de uitvoering wellicht tijdelijk tot overlast kunnen leiden. Maar uiteindelijk zorgen deze projecten ook voor bijvoorbeeld betere doorstroming en bereikbaarheid. Dat is ook in het belang van onze inwoners.

Alle aankomende projecten en de gevolgen daarvan worden afzonderlijk en in combinatie met elkaar getoetst aan de geldende Nederlandse wet- en regelgeving (natuur, milieu etc.). Afzonderlijk en in combinatie mogen de diverse projecten niet leiden tot een onaanvaardbaar woon- en leefklimaat. Zo is bij het plan voor de twee windmolens ook een zorgvuldige afweging gemaakt op het aspect landschap.

3.2.8.5 Concluderend

Geconcludeerd wordt dat windturbines door hun grote maat en schaal in vergelijking met andere objecten een nieuwe laag toevoegen aan het landschap. Door hun grote afmetingen ontstijgen moderne windturbines de schaal van andere landschapselementen, dat is iets wat niet te ontkennen valt. De windturbines tasten ter plaatse aanwezige landschappelijke structuren in het plangebied niet direct aan. De realisatie van twee grote windturbines in Windpark A59 zijn landschappelijk aanvaardbaar en inpasbaar, gezien de clustering met bestaande windturbines, de bundeling met het grootschalig bedrijventerrein en nabij grootschalige infrastructuur van de A59 en aanrijroutes.

3.2.9 Natuur (flora en fauna)

Ten aanzien van de impact van het windpark op de bestaande flora en fauna zijn diverse zorgen geuit en vragen gesteld. Bijvoorbeeld over de dodelijkheid van de wieken van de windturbines voor vliegende dieren (vogels, vleermuizen, insecten, (zee)arenden uit de Biesbosch), maar ook de invloed op overige soorten in het gebied.

Voor het project is onderzoek uitgevoerd naar de effecten van windmolens op vogels, vleermuizen en andere flora en fauna in het plangebied, als ook het effect op beschermde gebieden zoals Natura 2000 en Natuurnetwerk Brabant (NNB). Onderzoek in de vorm van de Natuurtoets maakt onderdeel uit van de verplichtingen uit de Wet natuurbescherming (Wnb) maar dient ook ter onderbouwing van de goede ruimtelijke ordening.

3.2.9.1 Gebiedsbescherming

Uit de Natuurtoets blijkt dat er geen sprake is van significante effecten op Natura 2000-gebieden door realisatie van het windpark. Het windpark resulteert ook niet in een stikstofdepositie op stikstofgevoelige habitats. Dit betekent dat de stikstofemissie door toedoen van de bouw van Windpark Energiepark A59 niet leidt tot significant negatieve effecten op de stikstofgevoelige habitats van de omliggende Natura 2000-gebieden. Er hoeft derhalve ook geen vergunning gebiedsbescherming in het kader van de Wnb te worden aangevraagd en er is sprake van een goede ruimtelijke ordening.

Aanvullende Aeriusberekening

In haar tussenuitspraak van 20 januari 2021 over het tracébesluit ViA15 (ECLI:NL:RVS:2021:105) heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State geoordeeld dat voor de stikstofberekening een 'afkap' van verkeersbewegingen op 5 kilometer niet mag worden toegepast. Om aan te tonen dat het afkappen van deposities van verkeersbewegingen voor het windpark Energiepark A59 geen invloed heeft op de conclusies van het project over stikstofdepositie is een nieuwe berekening uitgevoerd. Deposities worden hiermee niet afgeknapt op 5 kilometer afstand tot de bronnen. De nieuwe berekening (juni 2021) is als bijlage 9 toegevoegd bij de ruimtelijke onderbouwing.

Op basis van de nieuwe berekening van juni 2021 komt de depositie voor geen enkel Natura2000 gebied boven de 0,00 mol/ha/jaar uit. Dit betekent nog steeds dat de stikstofemissie door toedoen van de bouw van Windpark Energiepark A59 niet leidt tot significant negatieve effecten op de stikstofgevoelige habitats van de omliggende Natura 2000-gebieden.

Inmiddels is ook de zogenaamde 'tijdelijke bouwvrijstelling' vervallen. Desondanks hebben we de bouwfase van het project al eerder doorgerekend. In verband met het vervallen van de tijdelijke bouwvrijstelling komt er in januari 2023 een nieuw rekenmodel van AERIUS beschikbaar en dan wordt een herberekening uitgevoerd. Aangenomen mag worden dat de resultaten niet significant gaan afwijken van de reeds beschikbare resultaten. Dit mede gezien de grote afstand van het project tot Natura 2000-gebieden en dat het gaat om een beperkte tijdelijke stikstofdepositie in de bouwfase. Aangenomen mag worden dat er sprake zal blijven van een goede ruimtelijke ordening.

Overigens is een directe werking vanuit de Wet natuurbescherming die verplicht voor de start van bouwwerkzaamheden een vergunning te hebben indien er sprake is van een (te hoge) stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden.

Natuurnetwerk Brabant (NNB) en overige (provinciaal) beschermde gebieden

De twee windturbines van Energiepark A59 worden niet geplaatst binnen de grenzen van het NNB. Ook is geen sprake van overdraai boven het NNB, omdat de windturbines voldoende ver van het NNB afliggen. Voor het NNB geldt ook externe werking. Onderzocht is in de Natuurtoets of de bouw en het gebruik van het windpark effecten heeft op de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNB in de directe omgeving. De windturbines liggen op meer dan 150 meter van het dichtstbijzijnde NNB af. Verstoring van broedvogels in nabijgelegen NNB door de bouw en het gebruik van het windpark is daarom uitgesloten.

Er liggen geen weidevogelgebieden, akkervogelgebieden of ganzen opvanggebieden in de omgeving van het plangebied. Wel maakt het plangebied onderdeel uit van de 'groenblauwe mantel'¹¹. Volgens provinciaal beleid is het echter toegestaan om binnen de groenblauwe mantel een windpark te realiseren.

3.2.9.2 Soortenbescherming

Voor wat betreft de soortenbescherming gaat het er in eerste instantie om te beschouwen of er niet meer dan incidentele slachtoffers zijn te verwachten onder met name vogels en vleermuizen, maar ook andere soorten. In dat geval bestaat er ook geen vergunningplicht. Als er sprake is van meer dan incidentele slachtoffers dan moet beschouwd worden of de gunstige staat van instandhouding (GSI) in gevaar is op basis van de 1% mortaliteitsnorm¹². Deze norm is soortspecifiek aangezien de populatiegrootte en de mortaliteit (de twee variabelen die de 1%-mortaliteitsnorm bepalen) voor alle soorten anders is.

Op basis van de Natuurtoets is geconcludeerd dat er voor geen enkele soort sprake van een aantasting van de gunstige staat van instandhouding (GSI). Voor enkele vogel- en vleermuissoorten is er in het kader van de soortenbescherming op 11 december 2020 een ontheffing Wnb aangevraagd bij de provincie Noord-Brabant. De provincie heeft de benodigde ontheffing op 10 augustus 2021 verleend, de ontheffing is inmiddels onherroepelijk.

Vogels

Het plangebied van Windpark Energiepark A59 kan potentieel broedgebied bieden voor soorten zoals Kievit of roodborsttapuit. Dit betekent dat bij werkzaamheden in het broedseizoen niet met zekerheid uitgesloten kan worden dat nesten van bijvoorbeeld grondbroedende vogels vernietigd of beschadigd zullen worden. Hiermee kunnen verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1 lid 2 van de Wet natuurbescherming (Wnb) overtreden worden. Tijdens de werkzaamheden en de voorbereiding daarvan dient vernietiging van nesten van vogels voorkomen te worden. Overtreding van verbodsbepalingen kan voorkomen worden door buiten het broedseizoen te werken (globaal periode maart t/m half augustus). Wanneer toch in het broedseizoen gewerkt moet worden is dit mogelijk indien door een ter zake kundig ecoloog is vastgesteld dat met deze werkzaamheden geen in gebruik zijnde nesten van vogels worden vernietigd of beschadigd.

In de ruime omgeving van het plangebied komen enkele jaarrond beschermde nesten van onder andere buizerd en sperwer voor. De geplande windturbines staan op ruime afstand van deze nesten waardoor effect is uit te sluiten. Nesten van soorten met jaarrond beschermde nesten komen in de omgeving van het plangebied alleen in bomen voor. De aanvraag omgevingsvergunning voorziet in de kap van enkele bomen ten behoeve van de ontsluiting van het windpark op de Statendamweg. Deze kapaanvraag is later nog toegevoegd aan de omgevingsvergunning en wordt daarom niet benoemd in de ruimtelijke onderbouwing.

---

¹¹ De provincie streeft naar samenhangende aanpak van natuur, landschap en water die de omgevingskwaliteit en recreatiemogelijkheden versterkt en waardoor de gevolgen van klimaatveranderingen voor de natuur en het watersysteem beter kunnen worden opgevangen. Om de robuustheid van het systeem te bevorderen, zijn er gebieden opgenomen als verbinding tussen het Natuur Netwerk Brabant en het landelijk gebied - de groenblauwe mantel.

¹² De 1%-mortaliteitsnorm is het aantal vogels dat 1% van de jaarlijkse sterfte van de te toetsen populatie representeert.

Voordat de bomen daadwerkelijk gekapt worden zullen deze nog geschouwd worden door een ecooloog, om eventueel aanwezige (beschermd) soorten vast te stellen. Deze inspectie dient vanuit ecologisch perspectief zo kort mogelijk voorafgaand aan de werkzaamheden te worden uitgevoerd. Zodoende kan het best bepaald worden welke soorten aanwezig zijn en welke concrete maatregelen er eventueel nodig zijn om verstoring te voorkomen.

Door de fysieke aanwezigheid van (draaiende) windmolens kunnen er vogelslachtoffers vallen in de gebruiksfase van het windpark. Voor aanvaringsslachtoffers met windturbines geldt dat onderzocht is of er op jaarbasis meer dan incidentele sterfte wordt voorzien. In dat geval is een ontheffing op basis van de Wet natuurbescherming noodzakelijk. Als de te verwachten sterfte de gunstige staat van instandhouding (GSI) van de betrokken populaties (specifieke vogelsoorten) niet in gevaar brengt kan ontheffing verleend worden. Als er wel een negatief effect is op de gunstige staat van instandhouding is nader onderzoek nodig naar maatregelen om dat effect te verminderen.

Voor wat betreft het effect op vogels en de vogelpopulaties tijdens de exploitatiefase van het windpark blijkt uit de Natuurtoets dat op jaarbasis er maximaal 30 aanvaringsslachtoffers vallen onder vogels (alle soorten tezamen). Voor de broedvogels in en nabij het plangebied worden jaarlijks alleen incidentele slachtoffers voorzien. Met uitzondering van kokmeeuw, geldt dit ook voor alle niet-broedvogelsoorten in en nabij het plangebied. Een dergelijk lage additionele sterfte heeft per definitie geen effect op de GSI van betrokken soorten.

Om dit sterftecijfer in perspectief te plaatsen wordt ook verwezen naar het aantal vogels dat volgens de Vogelbescherming jaarlijks wordt gedood door (verwilderde) huiskatten. Dit betreft naar schatting 18 miljoen vogels in Nederland.

<https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/katten-versus-vogels>

Vleermuizen

Wat betreft de beschermde groep vleermuizen is alleen incidenteel gebruik als jachtgebied vastgesteld, geen vaste kolonie of verblijfplaatsen. In het toekomstige Windpark Energiepark A59 kan sprake zijn van overtreding van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5 lid 1 Wnb vanwege mogelijke aanvaringsslachtoffers onder de soorten gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis, waarvoor mogelijk een ontheffing nodig is. Een effect van het windpark op de GSI van de lokale populatie van de gewone dwergvleermuis en ruige vleermuis wordt op basis van de Natuurtoets uitgesloten. Effecten op de regionale en landelijke populatie zijn daarmee ook uitgesloten.

Overige beschermde soorten

1) Effecten op amfibieën en vissen worden op basis van de Natuurtoets uitgesloten.

2) In de directe omgeving het plangebied komt de bever voor. Deze komt alleen voor in de wateren rondom het plangebied en niet tot in het plangebied. Het plangebied kent ook geen geschikt habitat van de bever. Effecten van Windpark Energiepark A59 op de beschermde soort bever is met zekerheid uitgesloten.

3) Het plangebied en de directe omgeving is geschikt voor kleine marterachtigen zoals de bunzing, hermelijn en wezel. Voor de aanleg van Windpark Energiepark A59 en de (tijdelijke) toegangswegen worden enkele bomen gekapt, een bosschage verplaatst maar geen sloten vergraven. De habitat van de kleine marterachtigen blijft onaangetast. Effecten van Windpark Energiepark A59 op de beschermde soort hermelijn zijn met zekerheid uitgesloten. Voor de overige vastgestelde grondgebonden zoogdieren (egel, haas, konijn, ree en vos) geldt een vrijstelling in de provincie Noord-Brabant bij een ruimtelijke ingreep.

4) Insecten

In zienswijzen wordt gewezen op het effect van windmolens op de insectenpopulatie, aanleiding is hier Duits onderzoek. Op basis van de Duitse berekening wordt beweerd dat er 115.000 kilo aan insecten doodgaan door windmolens. Het klopt dat er insecten doodgaan door windmolens, maar om hoeveel insecten het gaat, is niet duidelijk. De Duitse schatting is

niet gebaseerd op metingen van het aantal insecten dat doodgaat door windmolens, maar op basis van het aantal vliegende insecten dat in één deelstaat in Duitsland in de lucht vliegt. De vraag is in hoeverre deze insecten ook op rotorhoogte vliegen. Daarnaast is de Duitse schatting waarschijnlijk niet goed omgerekend naar de Nederlandse situatie.

Er zijn dus geen concrete conclusies te trekken uit het Duitse onderzoek waar in het kader van dit concrete project iets mee kan of moet worden gedaan. Er is nadrukkelijk wel rekening gehouden met alle beschermde (insecten)soorten. Deze zijn onderzocht in de Natuurtoets.

5) Zee- en visarend

In zienswijzen wordt specifiek gewezen op potentiële aanvaringslachtoffers onder arenden op basis van berichtgeving uit Duitsland en het feit dat daar recent een arend is gedood door een windmolen. In de Natuurtoets is specifiek gekeken naar de zee- en visarend uit de Biesbosch. De Natuurtoets constateert het volgende: *"Natura 2000-gebied Biesbosch is aangewezen voor de zee- en visarend. Het plangebied beschikt niet over geschikt foerageergebied door het ontbreken van brede sloten of open wateren met vis en het ontbreken van watervogelconcentraties, een andere belangrijke voedselbron voor zeearend. Zowel de zee- als de visarend worden relatief weinig buiten het Natura 2000-gebied gezien en in de ruime omgeving van het plangebied zijn dan ook geen waarnemingen bekend (NDFP 2020). Dit beeld wordt ook bevestigd door het radarveldwerk. Vliegbewegingen van deze twee soorten over het plangebied zullen slechts zeer incidenteel plaatsvinden."*

Voor Windpark Energiepark A59 wordt gedurende de looptijd van het windpark (2 turbines) geen sterfte onder de zeearend voorzien, omdat het plangebied geen aantrekkelijk foerageergebied vormt en dit ook geldt voor het 'achterland', er zijn derhalve geen regelmatige vliegbewegingen door het windpark te verwachten.

3.2.8.3 Conclusie

Op basis van de uitgevoerde Natuurtoets wordt geconcludeerd dat geen sprake is van significante aantasting van de natuur(waarden) van het gebied door de komst van de windmolens. Er is daarom sprake van een goede ruimtelijke ordening. De benodigde ontheffing Wnb is op 10 augustus 2021 door de provincie Noord-Brabant verleend en inmiddels onherroepelijk.

3.2.10 Overig

Naast bovenstaande brede onderwerpen, zijn in de inspraakreacties ook door meerdere reclamanten op specifieke onderwerpen vragen gesteld of zorgen of bezwaren geuit. Daarop wordt hieronder per onderwerp ingegaan.

3.2.10.1. Financiële bijdrage gemeente en participatie

Vragen zijn gesteld over de financiële bijdrage die de gemeente levert aan dit project en de financiële risico's die worden gelopen. Daarnaast is gevraagd welke mogelijkheden van participatie er zijn en op welke wijze bewoners van Oosterhout profiteren van dit Energiepark.

De gemeente Oosterhout loopt als vergunningverlener geen financieel risico met het windpark A59. Dekking van de kosten die de gemeente maakt om de wettelijke procedures te doorlopen en de ambtelijke inzet daarbij vindt plaats via de leges die initiatiefnemer moet betalen over vergunningaanvraag. De verschuldigde leges zijn afhankelijk van de gemeentelijke legesverordening en de grondslag daarvan.

Overige afspraken zijn vastgelegd in een zogenoemde anterieure overeenkomst tussen de gemeente en de initiatiefnemer. Hierin worden ook afspraken gemaakt over onder andere de bijdrage aan het duurzaamheidsfonds en andere vormen van participatie, de kosten voor aanleg, beheer en onderhoud van wegen of openbare voorzieningen, planschade en over het verwijderen van de opstallen door de initiatiefnemers na afloop van de vergunningstermijn van 25 jaar.

Initiatiefnemer Eneco is, conform de Gedragscode 'Wind op land'¹³, gehouden invulling te geven aan lokaal eigenaarschap en participatie. Als gevolg van het vervallen van de derde windmolen uit het oorspronkelijke project is de ruimte hiervoor in de businesscase beperkt. Eneco heeft daarnaast uit de omgevingsdialog opgehaald dat financiële participatie in de vorm van obligatieleningen niet gewenst is door de omgeving. Liever heeft de omgeving een bijdrage aan een fonds waarvan iedereen profiteert.

Sinds de 'pauzeknop' is ingedrukt in juli 2021 is er veel gebeurd in de wereld. Dit heeft op de korte termijn geleid tot stijgende energieprijzen en hoge inflatie. De hoge elektriciteitsprijzen hebben in het geval van realisatie van het project op de korte termijn een positieve impact op de businesscase van het project. Op dit moment naar schatting meer dan de gestegen bouwkosten als gevolg van de inflatie. Maar tegelijkertijd is ook de onzekerheid over de elektriciteitsprijzen op de middellange en lange termijn erg toegenomen. Naar aanleiding van het amendement van de raad om nogmaals naar een verhoging van de bijdrage aan financiële participatie te kijken, heeft Eneco aangeboden de financiële bijdrage aan de omgeving te verdubbelen. Afgesproken is dat Eneco een bijdrage aan een door de gemeente op te richten 'Duurzaamheidsfonds' van €1 euro per opgewekt MWh zal voldoen. De middelen daaruit kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden voor bekostiging van (maatschappelijke initiatieven voor) de verduurzaming van de omgeving.

Eneco heeft daarnaast de optie tot het investeren in het park door de omgeving met obligaties aangeboden. Dit gaat dan wel ten koste van de bijdrage aan het Duurzaamheidsfonds. Die gaat dan terug naar €0,50 euro per MWh. Mocht de gemeenteraad dit wensen, dan is Eneco bereid ook op een later moment deze optie alsnog uit te werken.

De duurzaam opgewekte energie wordt geleverd aan het openbare elektriciteitsnet. Grootverbruikers van stroom in Oosterhout (bijvoorbeeld bedrijven of woningcorporatie Thuisvester) kunnen een contract afsluiten met Eneco tot afname van (in het gebied opgewekte) groene stroom. Ook schakelt Eneco waar mogelijk het lokale bedrijfsleven in voor aanleg, beheer en onderhoudswerkzaamheden. Zodat de economie van Oosterhout ook mee kan profiteren van het windpark.

3.2.10.2 Waardedaling huizen en planschade

Reclamanten willen weten hoe omwonenden tegemoetgekomen worden wanneer sprake is van waardevermindering voor hun woning als gevolg van de windmolens in de Oranjepolder. Zij wijzen hierbij op een onderzoek waaruit blijkt dat de aanwezigheid van windturbines tot meer dan 10% waardevermindering van de woning kan leiden voor (direct) omwonenden. Er is voorts een opmerking geplaatst over het zonnepark dat als afzonderlijk project wordt vergund en daarmee de planschade per project wordt beoordeeld in plaats van het Energiepark A59 als geheel. Daarnaast worden zorgen geuit of men vergoedingen wel uitgekeerd krijgt, als de gemeente deze verantwoordelijkheid bij initiatiefnemer neerlegt.

In zijn algemeenheid wordt in onderzoek door de Vrije Universiteit en Universiteit van Amsterdam uit 2019 geconcludeerd dat er sprake kan zijn van daling van de woningwaarde bij windmolens hoger dan 150 meter met gemiddeld 5% (Windturbines, zonneparken en woningprijzen, Droes en Koster, 2019). De onderzoekers stellen verder dat er geen eenduidigheid is over het effect van windturbines op woningwaarden.

Indien omwonenden menen dat er sprake is van waardevermindering van hun woning als gevolg van ruimtelijke wijzigingen in de omgeving, zoals het plaatsen van de windmolens en/of het zonnepark, dan kunnen zij een beroep doen op planschadevergoeding. Hierbij zij opgemerkt dat planschade ziet op schade in de vorm van een inkomensderving of een vermindering van de waarde van een onroerende zaak ten gevolge van een planologische wijziging. De juridische grondslag voor planschade is artikel 6.1 Wet ruimtelijke ordening.

Omwonenden kunnen bij de gemeente, binnen vijf jaar na het onherroepelijk worden van de gestelde schadeveroorzakende omgevingsvergunning(en)/bestemmingsplannen, een verzoek

---

¹³ De gedragscode Wind op land is een initiatief van Greenpeace, Milieudefensie, NWEA, Natuur & Milieu, de Natuur- en Milieufederaties, de NLVOW en EnergieSamen

tot planschade indienen. Deze verzoeken worden door een onafhankelijke deskundige beoordeeld conform de Procedureverordening advisering bij planschadeverzoeken van de gemeente. Hierbij worden uiteenlopende hinderfactoren beschouwd. Eventuele planschade, die moet worden uitgekeerd aan omwonenden, verhaalt de gemeente op de initiatiefnemers. Ook dit wordt geregeld in de anterieure overeenkomst. Dit biedt voldoende zekerheid om uitkering van eventuele tegemoetkoming in planschade te kunnen waarborgen en te verhalen bij de initiatiefnemer.

In de anterieure overeenkomst tussen de gemeente en initiatiefnemer wordt vastgelegd dat Eneco de eigenaren van objecten, waarvan op basis van een planschaderisicoanalyse wordt vastgesteld dat deze in aanmerking komen voor een planschadevergoeding, binnen 3 maanden na onherroepelijk worden van de vergunning een aanbod voor planschadevergoeding doen toekomen.

3.2.10.3 Realisatie en verwijdering

Tenslotte zijn diverse vragen gesteld over het rendement en de bouw van de windturbines en eventueel bijbehorende objecten van het beoogde Windpark A59. Ook vragen reclamanten zich af wat er met het Windpark A59 gebeurt na afloop van de vergunningstermijn van 25 jaar.

Als de omgevingsvergunning is verleend, dienen de initiatiefnemers van het zonne- en windpark afzonderlijk aanvragen in voor de zogeheten SDE++-subsidie in. De Stimulering Duurzame Energieproductie subsidieregeling is door de overheid opgesteld om duurzame energieprojecten van de grond te krijgen. Om in aanmerking te komen voor deze subsidie, en daarmee beide projecten rendabel te maken, moet inzicht worden gegeven in de haalbaarheid van beide projecten. Daarbij wordt rekening gehouden met het feit dat de vergunning voor 25 jaar is verleend.

Binnen het huidige bestemmingsplan van de gemeente Oosterhout zijn geen locaties aangewezen voor grootschalige energieopwekking. Voor dergelijke initiatieven zal daarom (tijdelijk) afgeweken moeten worden van het bestemmingsplan.

Binnen het landelijk gebied is volgens de interim omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant nieuwvestiging van zelfstandige opstellingen van windturbines mogelijk. Hieraan zijn in de genoemde verordening wel verschillende voorwaarden verbonden. Één van deze voorwaarden is dat na de verstrijking van de termijn van 25 jaar de bestaande toestand hersteld dient te worden en de opstelling van het windpark verwijderd wordt en de locatie weer in oorspronkelijke staat (geschikt voor agrarisch gebruik) worden teruggebracht.

Deze voorwaarden en financiële borging (kosten zijn voor initiatiefnemer) worden in de anterieure overeenkomst tussen de gemeente en initiatiefnemers vastgelegd. Daarnaast zal dit als voorwaarde aan de omgevingsvergunning worden verbonden. Deze verplichtingen gelden ook voor mogelijke rechtsopvolgers.

Omdat niet bekend is wat er over 25 jaar nodig is, wordt het huidige bestemmingsplan (voornamelijk agrarisch) niet herzien, maar wordt er een ontheffing van het geldende bestemmingsplan voor 25 jaar verleend. Als gevolg van nieuwe technologieën is het tegen die tijd wellicht niet langer nodig de Oranjepolder in te zetten voor de grootschalige opwekking van duurzame energie.

Elke windmolen heeft een fundering met een doorsnede van grofweg 26 meter wat gelijk is aan een oppervlakte van 530 m². De fundatie wordt na 25 jaar tot 2 meter onder maaiveld verwijderd. De ondergrond wordt daarmee zo min mogelijk verstoord.

3.3. Samenvatting zienswijzen en gemeentelijk standpunt

In de vorige paragraaf zijn de zienswijzen op thema beantwoord. In bijlage 3 is een tabel opgenomen waarin alle ingekomen zienswijzen individueel zijn beantwoord en is het gemeentelijk standpunt per ingekomen zienswijze weergegeven.

4. Aanpassingen naar aanleiding van ingediende zienswijzen en ambtshalve aanpassingen

De ingediende zienswijzen behandelen een breed scala aan onderwerpen, van het doorlopen proces tot gezondheid en natuur. De ingebrachte zienswijzen zijn allen beoordeeld en van een reactie voorzien. De inhoudelijke beoordeling van de zienswijzen is hierbij een bevoegdheid van het college.

De argumenten en zienswijzen die zijn ingebracht vormen geen reden om de vergunningaanvraag af te wijzen of het project aan te (laten) passen.

Wel leiden enkele zienswijzen ertoe dat op onderdelen aanvullende informatie is toegevoegd aan de ruimtelijke onderbouwing en dat de vergunning op een aantal punten wordt aangescherpt. Dit betreft:

- De norm voor slagschaduw wordt aangescherpt tot maximaal 30 minuten per jaar (i.p.v. 6 uur conform landelijke richtlijn);
- Het opnemen van de afspraken in de vergunning (naast in de anterieure overeenkomst) over hoe de windturbines en het gebied daaromheen na 25 jaar weer wordt teruggebracht in de huidige staat.
- Het opnemen in de vergunning dat de verlichting op de windturbines moet worden aangebracht met de best beschikbare techniek (minste kans op hinder) op het moment van realisatie.
- De ruimtelijke onderbouwing wordt als volgt gewijzigd/aangevuld (v2.0, d.d. 18 februari 2021 naar v3.0, d.d. december 2022):
  - o aanpassingen overname zonnepark door Eneco Solar van Shell;
  - o actualisatie verleende vergunningen (omgevingsvergunning zonnepark, Wet beheer rijkswaterstaatwerken, Wetnatuurbescherming en watervergunning);
  - o actualisatie hoofdstuk 2 beleid (Mondiaal/Europees beleid, RES 1.0, bestuursakkoord);
  - o actualisatie paragraaf 4.2 onderdeel 'Obstakelverlichting' met o.a. goedgekeurd verlichtingsplan;
  - o toevoeging paragraaf 5.1.2. over uitspraak windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding en nog mogen toepassen Activiteitenbesluit en -regeling voor windpark Energiepark A59;
  - o verduidelijking paragraaf 5.2.1. en paragraaf 5.3.1 over toetsing Activiteitenbesluit en -regeling;
  - o toevoeging alinea laagvliegroute VO bij cumulatief geluid in paragraaf 5.2.2;
  - o aanpassing status woning Centraleweg 13 in tabellen paragraaf 5.2.2 van woning gelegen op geluidgezoneerd bedrijventerrein naar binnen de geluidzone van geluidgezoneerd terrein gelegen;
  - o toevoeging aan paragraaf 5.3.2 van alinea over opname projectspecifieke norm voor slagschaduw van maximaal 30 minuten per jaar als voorschrift in omgevingsvergunning;
  - o aanpassing paragraaf 5.3.2 onder 'cumulatieve slagschaduw' naar projectspecifieke slagschaduwnorm 30 minuten per jaar, plus aanpassing paragraaf 5.3.3 in samenhang daarmee;
  - o aanpassing paragraaf 5.5.2 onder 'stikstofdepositie' naar aanleiding van aangepaste berekening juni 2021, update over vervallen bouwvrijstelling en aangepaste motivatie goede ruimtelijke ordening;
  - o toevoeging bijlage 9 'AERIUS-berekening';
  - o aanpassing paragraaf 6.2 onder 'Tervisielegging' naar aanleiding van terinzagelegging ontwerp.

Bijlage 1 Second Opinion (laagfrequent) geluid TNO

**Bijlage 2 Lijst indieners zienswijzen
(vertrouwelijk)**

Bijlage 3 Tabel individuele beantwoording van de ingekomen zienswijzen